

O djelu Bernardina Leakovića

Lešić, Antun

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:160641>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Povijesti

Antun Lešić

O djelu Bernardina Leakovića

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Zlata Šundalić

Osijek, 2015.

SAŽETAK

Rad se bavi biobibliografijom franjevca opservanta Bernardina Leakovića (1741. – 1815.). U uvodnom se dijelu govori o odabiru teme i objašnjava se sadržajni koncept rada. U drugom se poglavlju rada donosi rukopisna građa o Leakoviću. Riječ je o zapisima crkvenih dokumenata Leakovićeve vremena kojima se prati njegovo redovničko djelovanje. Kroz sljedeće se poglavlje fra Bernardin predstavlja kroz književnopovijesne i leksikografske preglede od početka 19. stoljeća do današnjih dana, a u nastavku se donosi prikaz znanstvenih i stručnih istraživanja kojima je predmetom interesa franjevac Leaković i njegovo djelo. U poglavlju *Spisateljski rad* predstavljena su Leakovićeve djela i rukopisi. Posebna se pozornost posvećuje katekizmu *Nauk od poglavutih stvari kerstjansko-katolicsanskih* iz 1798. godine, a jedan se njegov dio (molitva) uspoređuje s današnjim *Katekizmom Katoličke Crkve*.

Fra Bernardin (Toma) Leaković rođen je 1741. u Bošnjacima, a umro je 1815. godine u Šarengradu. U franjevački red (Franjevačka provincija sv. Ivana Kapistranskoga) stupio je 1759. godine. Studirao je filozofiju i teologiju u Požegi, Petrovaradinu i Osijeku, a kao profesor filozofije predavao je na učilištu u Iloku. Nekoliko je godina proveo u Svetoj Zemlji obnašajući službe u Betlehemu i Jeruzalemu da bi povratkom u domovinu do kraja smrti djelovao u Šarengradu. Kao nabožni pisac i propovjednik Leaković je napisao nekoliko knjiga vjerskoga karaktera, a najčešće se spominju *Govorenja za sve nedilje godishnje na sluxbu pripovidaocah, a na korist slishaocah*, *Nauk od poglavutih stvari kerstjansko-katolicsanskih*, *Govorenja za svecsane dneve Boxje, B. D. Marie i svetih, s'nikima priloxitima porad poboxnoga obicsaja te Sacra peregrinatio per sanctam Crucis viam ad montem Calvariae duodecim diversis praxibus illustrata et religionis praesertim accomodata a quodam Provinciae Joanneo-Capistranae sacerdote*.

KLJUČNE RIJEČI: fra Bernardin Leaković, 18./19. stoljeće, franjevac, propovijed, katekizam, molitva

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. RUKOPISNA GRAĐA O BERNARDINU LEAKOVIĆU	4
3. LEAKOVIĆ U POVIJESTIMA KNJIŽEVNOSTI I LEKSIKONIMA	14
4. BERNARDIN LEAKOVIĆ KAO PREDMET ZNANSTVENOGA I STRUČNOGA ISTRAŽIVANJA	21
5. SPISATELJSKI RAD	25
5.1. Leakovićeve knjige i rukopisi.....	25
5.2. <i>Nauk od poglavitih stvari kršćansko-katoličanskih</i>	29
5.3. Leakovićeve katekizam i <i>Katekizam Katoličke Crkve</i>	34
6. ZAKLJUČAK	38
7. IZVORI I LITERATURA.....	39
8. ŽIVOTOPIS.....	43

1. UVOD

Godine 2015. obilježava se 200. godišnjica smrti fra Bernardina (Tome) Leakovića (1741. – 1815.). To je samo jedan od razloga zašto sam donio odluku pisati o naslovnoj temi. Nadalje tu je osobna ukorijenjenost u zavičaj odakle je potekao i fra Leaković, ali i sama nezainteresiranost okoline za proučavanje ove mjesne osobitosti koju osjećam kao negativan poticaj.

Želja mi je ovim radom prikupiti što veći broj podataka o Leakoviću te tako, koliko mi je to moguće, objediniti njegov pisani trag, ali i one koji su o njemu pisali od 18. stoljeća do današnjih dana. Pozornost sam posvetio njegovoj biografiji i bibliografiji kako bih što potpunije, što cjelovitije progovorio o djelu ovog franjevca. Kako sam na diplomskom studiju slušao kolegij *Molitvenici* na kraju sam rada dao i kratak osvrt na Leakovićev katekizam iz 1798. godine te jedan njegov segment – molitvu – usporedio s razumijevanjem i tumačenjem molitve u današnjem *Katekizmu Katoličke Crkve*.

Rad posvećujem svojoj obitelji u kojoj sam namaknuo franjevačke ideale te prijateljima s kojima se ideali sv. Franje Asiškoga žive, a kako je to pisanom riječju svjedočio i Bernardin Leaković!

2. RUKOPISNA GRAĐA O BERNARDINU LEAKOVIĆU

U izvornu rukopisnu građu ulaze prije svega crkveni dokumenti u kojima se Leaković spominje direktno, a putem kojih se bilježe njegovi osnovni podaci kao što su: gdje je rođen, što je radio te gdje je i kada boravio. Radi se o zapisima u maticama krštenih, župnim spomenicama te samostanskim dokumentima nastalih za vrijeme njegova života. Gdje je bilo moguće, tekst je prikazan u originalu, uz prijevod i osobni komentar.

Početni je tako izvor za proučavanje Leakovićeve biografije matična knjiga krštenih njegove rodne župe. Rimokatolički župni ured u Bošnjacima čuva tu crkvenu knjigu iz 18. stoljeća koja je vođena od 1717. do 1789. godine, a puni naslov joj glasi: *Par Matriculo Baptizatorum Parochia Bosnj ab Anno 1717 insque Annum 1790. xclusive.* odnosno *Krstenik 1717 – 1790* kako piše na vanjskoj strani korica. Njezina tablična konstrukcija nudi tako podatke o kršteniku za sljedeće činjenice: dan, mjesec i godina krštenja (*Dies, Mensis, Annus*), ime i prezime krstitelja (*Sacerdos*), ime i prezime krštenika (*Nomen et Cognomen prolis*), imena roditelja (*Ejus Parentes*), ime i prezime kuma (*Patrini*) te njegovo mjesto stanovanja (*Locus Patrinator.*). Zapis koji je važan za glavni predmet rada nalazi se na 24. stranici navedene matice gdje stoji sljedeće:

13 10^{bris} 1741. / P. Andr. Martinovich / Thomas Leakovich / Lucas et Maria / Georgius Erxich / e loco (Krstenik 1717 – 1790: 24)

1. Naslovnica *Krstenika 1717 – 1790* (Rimokatolički župni ured Bošnjaci)

Iz matice se tako saznaje da je 13. prosinca 1741. kršten (a vjerojatno i rođen) Toma Leaković. Krstio ga je fra Andrija Martinović, roditelji su se zvali Luka i Marija Leaković, a kum je bio Đuro Eržić iz Bošnjaka.

Diei Mensis et Annus	Nomines	Nomines & Cognomen patris	Episcopi Parentes	Patrimi	Locus Patrimo
13. April. 1741.	Fra Steph. a Crespo	Georgius ^{Martinović} Andrievich	Augustinus et Ursula	Antonius ^{Eržić} Thovich	Bošnjaci
28. "	idem	Quinus Porovich	Petrus et Lucia	Joannes Mathias	
4. Maji	idem	Antonius Bilich	Petrus et Ursula	Antonius Mathias	
4. "	idem	Georgius Mirkich	Martinus et Lucia	Laurentius Babogich	
10. "	idem	Hellena Leakovich	Mathias et Clara	Anna Kijaich	
14. "	idem	Maria Palich	Simon et Magdal.	Michael Thomas	138
29. "	idem	Laurentius Lenich	Math. et Margaretha	Cathar. Lenich	
11. Junii	idem	Catharina Lukovich	Marcus et Anna	Lucia Malleshand	
5. Augusti	idem	Anna Lukovich	Franciscus et Magdal.	Rosa Kiggich	
21. "	idem	Barbara Leakovich	Mathias et Margit	Thomas Mallof	
19. Aprilis	Dem	Mattias Svatonich	Petrus et Lucia	Joann. Thoresvich	
20. "	idem	Catharina Josanovach	Barthol. et Magdalen	Anna Lukovich	
28. "	idem	Laurentius Lenich	Petrus et Clara	Magd. Lenich et Patrimo	
26. Aprilis	idem	Catharina Kijaich	Math. et Anna	Lucia Felich	et loco
31. "	idem	Anna Lenich	Joannes et Angella	Anna Miloskich	Biolata
9. Aprilis	idem	Anna Winkovich	Judas et Lucia	Anna Lukovich	et loco
6. Aprilis	idem	Lucia Palich	Petrus et Hellena	Marcus Tomich	Levic
13. "	idem	Thomas Lukovich	Lucas et Maria	Georgius Erlich	
28. "	idem	Joannes Stanovich	Josephus et Maria	Antonius Bilich	
18. Januarii 1741.	idem	Andreas Palich	Antonius et Lucia	Nicolaus Tomich	
22. "	idem	Josephus Pullischich	Martinus et Maria	Anna Lukovich	
31. "	idem	Šumanovach	Nicolaus et Catharin	Lucia M. et Subverece	
4. Februarii	idem	Marianus Trigich	Georgius et Lucia	Marianus Tallovich	
17. Martii	idem	Ursula Palich	Marianus et Lucia	Maria Porovich	

2. Stranica Krstenika 1717 – 1790 s podacima o Leakovićevu krštenju od 13. prosinca 1741.

(Rimokatolički župni ured Bošnjaci)

Navedena matica zanimljiva iz još jednog razloga. Naime, ime Bernardina Leakovića spominje se i desetke godina kasnije jer je kao svećenik krstio djecu. On je tada kao svećenik krstio u nekoliko navrata djecu u rodnoj župi pa se tako u razdoblju od 1770. do 1772. godine nailazi na njegovo ime. Kako se radi o parici matice krštenih, vjerojatno je da Leakovićev autograf nije originalan. On je tako 21. kolovoza 1770. krstio Magdalenu Šumanovac i Barbaru Balentović, 21. rujna 1770. Mateja Sudarevića, 23. rujna 1770. Mihaela Korovljevića i Luciju Leaković, 25.

rujna 1770. Magdalenu Šarčević i Dominiju Borilović, 8. prosinca 1770. Božu Eržića i 28. prosinca 1770. Stjepana Lešića, a dvije godine kasnije, 29. rujna 1772. Mihaela Eržića te 1. listopada 1772. Anu Rudar. (*Krstenik 1717 – 1790*: 86, 87, 92). Iz tih zapisa saznaje se da je Leaković bio u rodnim Bošnjacima u kolovozu, rujnu i prosincu 1770. te u rujnu i listopadu 1772. godine, dakle kad je imao 29 odnosno 31 godinu.

Na originalni Leakovićev autograf naišla je dr. Katica Čorkalo u matici krštenih župe Vrbanja. O tome je govorila na *Petom znanstvenom saboru Slavonije i Baranje*, a rad pod nazivom *Bibliografska građa o fra Bernardinu Leakoviću i značenje njegovih djela u hrvatskoj književnosti* objavljen je u zborniku radova 1991. godine. Navedena matica čuva se u Državnome arhivu u Osijeku (tada Historijskome arhivu), a o autografu Čorkalo kaže:

Jedini autentičan zapis iz pera B. Leakovića, jedini autograf do kojega je autor ovih priloga za povijest hrvatske književnosti XVIII. stoljeća uspio doći je zapis o jednom krštenju koji se nalazi u Matičnoj knjizi rođenih, Vrbanjske župe (Protokol Matriculo Baptisatorum Vrbaniensis, od 1790. do 1841. godine) s uobičajenim generalijama o roditeljima i kumu krštenoga. Očito je da je pater Bernardin u jednoj prilici zamjenjivao na krštenju vrbanskog župnika 21. travnja 1792. (Čorkalo 1991: 362)

Čorkalo donosi i prijevod teksta pisanoga latinskim jezikom, a on glasi:

Ja pater Bernardin Leaković, administrator parohije (župe) Šarengrad, krstio sam dijete jučer rođeno od Šimuna Đurđevića i Katarine Dalmata, vjenčanih u ovoj župi u mjestu Vrbanja, kojem je dano ime Nikola. Kum je bio Antonije Purić iz mjesta Vrbanja. (Čorkalo 1991: 362)

U prilogu na 363. stranici prikazana je i stranica iz navedene matice s rukopisom na latinskome jeziku te je vjerovati kako se radi o originalnom autografu iz razloga što je navedeni tekst u svom rukopisnom izdanju u potpunosti drugačiji od zapisa koji ga slijede. Iz teksta se saznaje kako je u travnju 1792. godine Leaković bio u Vrbanji, selu susjednom rodnim Bošnjacima te kako je u to vrijeme bio *administrator* šarengradske župe.

O ne tako fragmentarnim podacima o Leakoviću saznaje se iz dokumenta *Franjevci-svećenici i braća Provincije sv. Ivana Kapistrana* koji se čuva u franjevačkome samostanu u Slavonskome Brodu. Popis donosi i kratak zapis o Leakoviću kojega je dobio kroničar mjesta Bošnjaci Vinko Juzbašić od fra Vatroslava Frkina OFM u studenome 1996. godine. Juzbašić drži da je pisan za Leakovićeva života jer nepoznati autor piše u prezentu, a stoji sljedeće:

Bernardin Leaković

Rođen je 13. prosinca 1741. u Bošnjacima. Obučen u franjevačko odijelo u Šaregradu 8. rujna 1759. Tu je položio prve zavjete 8. rujna 1760. Govori ilirski-materinski, talijanski i njemački. (Juzbašić 2001: 1191)

Zapis tako govori kako je Leaković stupio u Red male braće (*franjevce opservante*) u rujnu 1759. u Šaregradu, a godinu dana kasnije kako je tamo položio i prve zavjete. Tada je imao nepunih 18 odnosno 19 godina. U vrijeme nastanka navedenoga popisa Leaković se koristio materinskim, talijanskim i njemačkim jezikom što govori u prilog njegovim intelektualnim sposobnostima.

Mato Batorović 1998. godine u pogovoru faksimilnog pretiska Leakovićeve knjige navodi još neke izvorne dokumente koji se čuvaju u Arhivu Franjevačkog samostana u Šaregradu. Tako kaže:

U Arhivu Franjevačkog samostana u Šaregradu u Popisu novaka zapisan je uz mnoge franjevce i fra Bernardin Leaković, koji je 8. rujna 1759. godine, stupio u novicijat sa 19 godina, a 8. rujna 1760. godine zapisano je "Fr. Bernardin Leaković, Ilir - Illirus, rođen u selu Bošnjaci, godina starosti 19., zavjete je položio na ruke o. Mihaela Antolovića, sadašnjeg gvardijana u samostanu sv. apostola Petra i Pavla u Šaregradu u 9 sati ujutro. Vlastoručno potpisao bez prisile." (Batorović 1998: III)

Batorović citira i izvor koji glasi: *Nomina, Aetas et Patria Induentium Novitiorum Sub Provincialatu Adm. Rendi Patris Philippi Penich Et Magisterio M. V. Patris Philippi a Quinque Ecclesiae. Sarengradini in Conventu SS. Apostolorum Petri et Pauli ab anno 1756, Die 8. 7-bris., str (4) i Liber Conventus Sarengradiensis ss. Apostolorum Petri et Pauli Continens Nomina Fratrum Novitiorum ab Anno 1753., str. 8. (Batorović 1998: XV)*

Navodi još neke činjenice pa kaže:

U popisu glasovanja o prikladnosti novaka za Franjevački red u sva tri glasovanja Leaković je dobio od svih glasača pozitivne glasove (prvo glasovanje 11, drugo 14 i treće 11 glasača, a glasovalo se 8. siječnja, 8. svibnja i 8. rujna 1760. godine). (Batorović 1998: III)

Izvor glasi: *Liber Conventus SS. Ap. Petri et Pauli in Sarengrad PP. Franciscanorum de Observantia Provinciae S. Ioannis a Capistrano. Continens Vota novitiorum, ab anno 1758. Sub*

Provincialatu A.R.P. Philippi Penich et Magisterio M.Vdi Pris Philippi a quinquq Ecclesiae, Adm Rdi Pris Maximiliani Leisner, 1760.... str. 10. (Batorović 1998: XV-XVI)

Od izvora iz šarengradskog samostana Batorović spominje još jedan o kojem kaže sljedeće:

Istog dana kada je zavjetovan vlastoručno je ispisao i potpisao Izjavu o prihvaćanju načina redovničkog života u Franjevačkom redu i da se odriče svih materijalnih dobara u svijetu. (Batorović 1998: III)

Izvornik toga dokumenta glasi: *Profylatio Novitiorum solita fieri ante Professione Ord. Min. S. Francisci, observ. Ptovin. S. Ioannis a Capistrano. Sub Provincialatu A.R.P. Philipi Penich et Magisterio M.V.P. Philipi a quinque Ecclesye. 1758. str. 12. (Batorović 1998: XVI)*

Knjižnica Franjevačkog samostana u Šarengradu čuva rukopis predavanja Ivana Velikanovića *Tractatus secundus. De Actibus humanis eorumque ita interna et externa*, gdje se potpisao Leaković (*Fr. Bernardinus Leakovich, Auditor ejusdem*), a pisano je u Osijeku 20. travnja 1765. (Batorović 1998: IV)

Batorović donosi i njegov puni naziv te neke napomene: *Tractatus secundus. De Actibus humanis Eorumque... interna et externa. Manucente Rdo Patre Fre Ioanne Velikanovich Lectore Generalis a Brodio. Atque hac die 20. Aprilis Anni 1765. hunc Tractatum Essekini ad S. Crucem inchoante. Fr. Bernardinus Leakovich, auditor ejusdem. Rukopis ima 480 str. (Batorović 1998: XVI)*

U navedenom pogovoru citira se i prvi dio *Kronike Franjevačkoga samostana u Iloku 1726. – 1885*. Batorović za Leakovića piše:

Godine 1770. imao je sedam studenata, 1771. godine šest studenata, 1772. godine, također šest studenata i 1773. godine šest studenata filozofije. U Iločkoj samostanskoj kronici nema podataka o samostanskom osoblju za 1774. godinu, a 1775. godine nije navedeno ime o. Leakovića, a lektori su o. Franjo Kovačević i o. Đuro Rapić. (Batorović 1998: IV). Iločka kronika bilježi dolazak o. Bernardina Leakovića 14. lipnja 1784. godine s definatorom o. Lovrom Kozareničem u ispitivanju "slučaja fra Adriana Kutzuma". (Batorović 1998: V)

Batorović spominje i jedan rukopis iz Arhiva Franjevačkog samostana u Šarengradu za koji kaže sljedeće:

Leaković je na djelu "Textus Sacra Scriptura..." zapisao "Collecti a P. Bernardino Leakovich Ord. Min. Reg. Obstiae Prov. S. Ioan. a Capistrano tunc Peregrino in Palestina. Terminavi Bethlemi ad Augustissimum Praesepe Dni N.I.C. die 4. Mensis Iulii An. Dom. 1776.", što će reći da je u to vrijeme bio "tuđin" u Palestini. (Batorović 1998: IV-V)

Batorović često citira i prvi dio *Kronike Franjevačkog samostana u Šarengradu* pa tako u svezi Leakovića donosi sljedeće:

Prema Kronici Franjevačkog samostana u Šarengradu pokušat ćemo naznačiti službe o. Leakovića u zajednici. U Kronici je zabilježeno da je u Požegi održana Kongregacija 9. svibnja 1779. godine i u Šarengradsku obitelj koja ima 12 svećenika, jednog klerika i četiri brata laika, te novake dolazi "M.V.P. Bernardinus Leakovich, adhuc e Terra Sancta ...redux". Dolazak je opisan "Mense Octobri M.V.P. Bernardinus Leakovich, e Terra Sancta redux, huic se adjunxit familia, et quidem in Qualitate Lectoris Mystici." Dakle u Šarengrad je o. Leaković došao u listopadu 1779. godine.

Godine 1780. naveden je kao vikar samostana, a 1782. godine označene su službe "Contionator Annualis, Lector Mysticus, Expositor Casuum, Examinator, Biblio-thecarius." "Die 27. Januarii (1783.) M.V.P. Bernardinus Leakovich, Concionator, ut Administrator Parochiae Sarengradiensibus denunciatus fuit" Godine 1784. stoji "Spiritualis cum Reservatis". (Batorović 1998: V).

Šarengradska kronika bilježi Tabule za kuću sa službama o. Bernardina kroz sve godine. Godine 1806. izabran je o. Leaković za gvardijana u Šarengradu, tu službu je obnašao kroz tri godine. Godine 1806. o. Bernardin nije bio župnik, ali slijedeće je i gvardijan i župnik.

Godine 1809. o. Leaković izabran je na Kapitolu Provincije u Baji za savjetnike provincijalu o. Aleksandru Tominkoviću, što je zapisano i u kronici, ali u popisu članova kuće nije zapisan. Službu savjetnika o. Bernardin obnašao je kroz tri godišta, tj. do 1812. godine.

Godine 1810. u Tabuli mu je navedeno "Lector Thlgus, Contor Emeritus, Consultor Prov. actualis, et Spirit. cum facultate a Reservatis"

U Tabuli za 1811. godinu za o. Bernardina Leakovića piše da je premješten u Radnu. Prepostavljamo da o. Leaković nije otišao u Radnu, jer slijedeće godine opet je po Tabuli u Šarengradu sa svim titulama i službama, k tomu je još i samostanski diskret. Iste službe ima i 1813. godine. (Batorović 1998: VI)

U Kronici je zabilježena i smrt o. Leakovića "1815. Die 8a Ianuarii in Dno obiit P. Bernardinus Leakovich Contionator et Consultor Provinciae Emeritus. (Batorović 1998: VII)

Od arhivskih dokumenata Batorović citira još i *Knjigu računa Franjevačkog samostana Šarengrad /Erogatio Anno 1783./*:

U rujnu 1791. godine u Knjizi računa među troškovima je zabilježen i kratki habit za o. Bernardina, koji stoji 11 forinti, a od 16. rujna 1791. godine supotpisnik je Knjige računa i o. Leaković, vikar, od svibnja 1794. godine potpisuje se kao diskret, od lipnja 1797. godine opet u službi vikara. U 1798. godini nema potpisa o. Leakovića za mjesece VIII – X. i XII. (Batorović 1998: VI)

U Knjizi računa Samostana u Šarengradu za prosinac 1814. godine fra Bernardin Leaković je supotpisnik obračuna slavljениh misa i drugih troškova, a u siječnju 1815. godine zabilježeno je "Pro Dfto Leakovich 3" tj "Za pokojnog Leakovića 3 mise" a na drugom mjestu zabilježeno je "arculario pro tumba Leakovich". (Batorović 1998: VII)

Batorović na koncu navodi kako su u popisu Knjižnice Franjevačkog samostana u Šarengradu iz 1870. godine popisani neki važniji dokumenti, a spomenuta je i diploma o. Bernardina Leakovića o boravku u Svetoj Zemlji koja nažalost do 1998. godine nije bila pronađena. (Batorović 1998: XII)

Leakovićevo se ime spominje u još jednome franjevačkom rukopisu, a to je ljetopis osječkih franjevaca kojeg je u prijevodu, u knjizi *Osječki ljetopisi 1686.-1945.*, objavio Stjepan Sršan 1993. godine. Dana 23. listopada 1766. stoji kako je u Somboru održana skupština te je u nastavku prikazana tzv. "tabula redovničke obitelji" gdje su popisani svi samostanski redovnici. Tako su studenti teologije za navedenu godinu bili sljedeći:

Petar Velikanović, Nepomuk Maand, Kristofor Stetner, Urban Perenčević, Bernardo Leaković, Marijan Lanošević, Damascen Ekenhofer, Josip Merkl. (Sršan, 1993: 54)

Na koncu sljedeće, 1767. godine prikazana je još jedna "tabula", a za studente teologije stoji kako su to bili:

Kristofor Kelerer, Urban Perenčević, Bernardo Leaković, Marijan Lanošević, Franjo Hofman, Nepomuk Mandl, Josip Markl, Leonard Köpl, Silvestar Hungar, Medardo Kantzler, Emerik Perezky. (Sršan, 1993: 55)

Leaković se u spomenutom ljetopisu pojavljuje u još dva navrata. Tako u rujnu 1795. godine stoji zapisano:

Ovoga su mjeseca objavljeni kratki nagovori svete nedjelje (na hrvatskom jeziku) koje je sastavio pater Bernard Leaković, prof. teologije i upravitelj župe u Šaregradu. (Sršan 1993: 120)

U lipnju pak 1809. godine stoji zabilježeno:

Održan je kapitul u samostanu Sv. Antuna u Baji na kojem je za provincijala izabran Aleks. Tomiković, a za konzultore Bernardin Leaković i Leopold Kallinger. (Sršan 1993: 128)

Ljetopis kaže kako je Leaković 1766. i 1767. godine studirao teologiju u Osijeku, 1795. godine objavio knjigu nagovora na materinskom jeziku kao profesor teologije i upravitelj župe u Šaregradu te kako je 1809. godine uz Leopolda Kallingera izabran za savjetnika provincijalu fra Aleksandru Tomikoviću.

Prvi detaljniji zapis o Leakoviću nastao je 1795. godine u rukopisu njegova suvremenika fra Josipa Jakošića u spisu *Scriptores Interamniae vel Pannoniae Saviae, nunc Slavoniae dictae, anno 1795. conscripti*. Taj Jakošićev rad pisan latinskim jezikom objavljen je 1899. godine u knjizi *Građa za povjest kniževnosti hrvatske / Knjiga 2.* urednika Milivoja Šrepela gdje stoji sljedeće:

XL. F. Bernardinus Leaković.

In insigni pago Bošnjaci nuncupato et a Savo uno quadrante horae dissito atque in Incl. Reg. Conf. Brodensi sito natus et successu temporum in Ordine S. Francisci renatus in eodem Philosophiam docuit et in Palestina spiritualibus servitiis et exercitiis addictus quinquennium exegit, Bethlehemi Guardianum egit et Jerosolymis Terrae sanctae Discretum. Redux ad Provinciam functus est officiis Vicarii, Praesidentis et Concionatoris zelosi pluribus annis et adhuc in eodem munio perseverat, cumque animarum Parochiae Šaregradiensis conventui adnexae agit. Scripsit lingua illyrica:

Sermones pro omnibus anni Dominicis ad usum Praedicatorum et ad utilitatem auditorum. Essekini 1795. in 4. (Šrepele 1899: 144)

Prijevod je na hrvatski jezik donio Stjepan Sršan 1988. godine u *Reviji*, a isti je tekst desetak godina kasnije preveo i spomenuti fra Frkin Vinko Juzbašiću. On glasi:

40. Fra Bernardin Leaković

Rođen u poznatom selu, zvanom Bošnjaci, smještenom četvrt sata od Save i u slavnoj kraljevskoj brodskoj Krajini. Tijekom vremena primljen je u Red sv. Franje i u njemu poučavao filozofiju i poslan u Palestinu proveo pet godina u duhovnim službama i vježbama, u Betlehemu je vršio dužnost gvardijana a u Jeruzalemu dužnost diskreta sv. Zemlje. Kao povratnik u Provinciju više je godina vršio dužnost revnog vikara, predstojnika i propovjednika. Još uvijek služi istu službu a također vodi brigu za duše šarengradске župe pripojene samostanu. Na hrvatskom je jeziku napisao Propovijedi za sve nedjelje tijekom godine za upotrebu propovjednika i na korist slušatelja u Osijeku 1795. u kvartu. (Juzbašić 2001: 1191)

Suvremenik Jakošić donosi podatke o Leakovićevu zavičaju gdje se saznaje kako je rodom iz graničarske obitelji, iz već tada poznatoga mjesta – Bošnjaka. Još jednom dobiva se potvrda o njegovu ulasku u franjevački red gdje je davao poduke iz filozofije, a u Svetoj Zemlji je boravio pet godina gdje je bio gvardijan u Betlehemu te u Jeruzalemu diskret Svete Zemlje. Povratkom kući obavljao je navedene dužnosti, a Jakošić ističe jednu Leakovićevu vrlinu – revnost. Godine 1795. vršio je iste dužnosti uz dušobrižništvo šarengradskih župljana te je izdao na materinskom jeziku knjigu nedjeljnih propovijedi na korištenje propovjednicima, a na korist onih koji će ih slušati. Ako se uzmu u obzir službe i djelatnosti koje je spomenuo Jakošić, za pretpostaviti je da je Leaković bio ugledan član provincije u kojoj je djelovao.

Na kraju ovog poglavlja u kojemu sam donio pregled izvornih dokumenata o Leakoviću spomenuo bih i jedno istraživanje Vinka Juzbašića o kojem je pisao 2000. godine pod naslovom *Najstarije bošnjačko pismo*. Ono je blisko vezano uz Leakovića jer se nastanak povezuje uz mjesto njegova svećeničkoga djelovanja – Šarengrad. Naime, u Arhivu Franjevačkog samostana sv. Petra i Pavla u Šarengradu čuva se rukopisno pismo Terezije Leaković upućeno caru Josipu II., a pronašao ga je Mato Batorović, djelatnik iločkoga muzeja istražujući Leakovićev život i rad.

Pismo je Juzbašiću s latinskoga jezika preveo Mato Batorović uz pomoć dr. sc. Stjepana Sršana, a u prijevodu ono glasi:

JOSIPU DRUGOM CESARSKO KRALJEVSKOM VELIČANSTVU

Posvećeno Vladarsko Veličanstvo, Oče Domovine

Kada je Antun Leaković, pošto je u Brodskoj regimenti služio skoro trideset godina Vašem posvećenom Cesarско kraljevskom Veličanstvu kao narednik i nadzornik straže, konačno prije pet godina umro, ostavio je nas sirote tri sestre sa staricom majkom. Stoga ja Terezija, kći istog

Antuna, najodanije molim Vaše posvećeno Veličanstvo da bi se milostivo udostojalo ovaj put odrediti, da nam se podijeli neku pomoć u novcu, tj. meni moliteljici, udovici i dvijema mojim sestrama, koje se još nalaze kao djevojke kod majke.

U Šaregradu, 15. travnja 1788. godine

Posvećenom Cesarsko kraljevskom Veličanstvu najodanija i nedostojna službenica Terezija Leaković (Juzbašić 2000: 7-8)

Juzbašić u članku postavlja pitanje tko su bili Leakovići iz pisma i jesu li bili u srodstvu s Bernardinom Leakovićem. Zaključuje kako bi spomenuti Antun mogao biti Leakovićev bliski rođak, a samo pismo je mogao napisati Bernardin jer se tih godina nalazio u Šaregradu. Analizom matice krštenih utvrdilo bi se jesu li spomenute osobe iz Bošnjaka te u kakvom su srodstvu s Bernardinom. (Juzbašić 2000: 7-8) Pismo se sigurno slučajno ne nalazi u Šaregradu, a Leaković kao ugledni i školovani Bošnjačanin je baš zato u očima svojih rodnih župljana mogao biti poželjna osoba za posredovanje i rješavanje problema s ljudima na vlasti. Istina je jedino to da je pismo ostalo u Šaregradu te nije nikada došlo do konačnoga odredišta – Beča.

3. LEAKOVIĆ U POVIJESTIMA KNJIŽEVNOSTI I LEKSIKONIMA

U povijestima stare hrvatske književnosti o Leakoviću se piše već par godina nakon njegove smrti. Kasnije ga tijekom 19. stoljeća spominju tek neki crkveni i svjetovni povjesničari da bi se njegovo zanemarivanje nastavilo sve do današnjih dana, jer je vrlo mali broj povijesti hrvatske književnosti i književnopovijesnih pregleda u kojima se spominje njegovo ime i njegov rad.

Prvi ga spominje književnik fra Grgur Čevapović u knjizi *Synoptico-memorialis catalogus Observantis Minorum provinciae s. Ioannis a Capistrano olim Bosnae Argentinae; a dimidio saeculi XIII. usque recentem aetatem, ex archivo et chronicis eiusdem recusis, Typis Regiae Universitatis Hungaricae. Budae 1823*. Radi se o djelu u kojem je prikazan život i rad mnogih franjevaca tadašnje Franjevačke provincije sv. Ivana Kapistranskoga, a o Leakoviću Čevapović na latinskome jeziku piše sljedeće:

19) P. Bernardinus Leakovich, Lector Theologus, et Ex – Consultor Provinciae (qui in terra sancta Discretus annis tribus fuerat) Conciones Dominicales, Festivales, ac Doctrinam Christianam, Illyrice prelo dedit. (Čorkalo 1993: 45)

Čorkalo u prijevodu na hrvatski jezik konstatira kako je Leaković bio lektor teologije i "exkonzultor" Provincije. Kaže da je tri godine bio "diskretus" u Svetoj Zemlji te je na ilirskom jeziku izdao *Propovijedi Nedjeljne, Praznične i Kršćansku dogmatiku*. Čorkalo zaključuje kako se radi o najstarijem izvoru podataka o autorstvu Bernardina Leakovića jer Čevapović spominje tri djela te osnovne biografske podatke koji se vezuju uz službene dužnosti u franjevačkom redu. (Čorkalo 1991: 361). Iako Čevapović ne nudi točne nazive Leakovićevih knjiga, saznaje se ipak ponešto o njihovu karakteru. To su dvije knjige propovijedi te jedna, vezana uz kršćansku dogmatiku, a pisane su na Leakovićevu materinskom jeziku.

Sljedećih nepunih 40 godina o Leakoviću ne govori niti jedan književnopovijesni pregled. Tek 1860. godine podaci se o Leakoviću pronalaze u knjizi *Bibliografija hrvatska – Dio prvi* urednika Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. Taj poznati hrvatski povjesničar, književnik i političar u navedenom djelu donosi bibliografske opise četiriju Leakovićevih knjiga. U trećemu poglavlju koji nosi naziv *Knjige tiskane latinskim pismeni*. na 85. i 86. stranici piše:

975 Leaković Bernardin, franjevac iz Slavonije († 1815).

Govorenja sveta za sve nedilje godišnje. U Osiku kod J. M. Divalda 1795. u 4. str. 264.

976 “ *Nauk od poglavitih stvari krstjansko-katoličanskih. U Budimu 1798. 8. str. 490.*

977 *Leaković Bernardin, franjevac iz Slavonije († 1815).*

Govorenja sveta za svetčane dneve božje B. D. M. i svetih, s nikima priložitima porad pobožnoga običaja. U Osiku pri J. M. Divaldu 1802. 8. str. 404.

978 “ *Kratak odgovor svrhu razdiljenja iztočne i zapadne crkve, upravit po prijatelju zapadskomu k prijatelju iztočnomu. U Osiku g.? u 8. str. 58. (Kukuljević Sakcinski 1860: 84-85)*

Kako primjećuje Čorkalo, Sakcinski ovdje prvi utvrđuje godinu Leakovićeve smrti (Čorkalo 1991: 361). Doista, na dva mjesta se saznaje kako je to 1815. godina što znači da je Leaković umro u 74. godini života. Isto tako donosi i potpunije nazive Leakovićeve knjige, mjesto i godinu njihova izdanja te broj stranica. Od njega se saznaje za četvrtu Leakovićevu knjigu izdanu u Osijeku (*Kratak odgovor svrhu razdiljenja iztočne i zapadne crkve, upravit po prijatelju zapadskomu k prijatelju iztočnomu*), ali kojoj ne zna godinu izdanja.

Pet godina kasnije biografsku crticu o Leakoviću piše Paul Jos. Šafařík u knjizi *Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur*. Knjiga je objavljena u Pragu 1865. godine, a odnosi se na pregled povijesti južnoslavenske literature. Na njemačkom jeziku u poglavlju *XVIII. Jahrhundert* o Leakoviću Šafařík kaže:

Bernadin Leaković (1795), geboren zu Bošnjaci im broder Gränzregimente, Priester des Franciscaner-Ordens der Minoriten capistraner Provinz, Seelsorger zu Šareograd, emeritirter Lector der Theologie und Exconsultor der Provinz, hielt sich drei Jahre lang als Discretus Palaestina auf. (Čevapović Catal. 321.) Er starb zu Šareograd in einem sehr hohen Alter im J. 1815. (Šafařík 1865: 85-86)

U prijevodu Katice Čorkalo tekst glasi:

Bernardin Leaković (1795), rođen u Bošnjacima u Brodskoj graničarskoj pukovniji, svećenik franjevačkog reda minorita Kapistranske provincije, dušobrižnik u Šareogradu, umirovljeni lektor teologije i exkonzultor Provincije, boravio tri godine kao diskretus (osoba od povjerenja, op., K. Č.) u Palestini. (Čevapović Catal. 321.) Umro je u Šareogradu u visokoj starosti godine 1815. (Čorkalo 1991: 361-362)

Čorkalo objašnjava kako je u zagradi godina izdanja prve Leakovićeve knjige odnosno godina pojavljivanja u literaturi. Kaže da Šafařík doslovno navodi Čevapovićeve podatke donoseći nove

informacije o rođenju i smrti. (Čorkalo 1991: 361-362). Tako se još jednom saznaje o Leakovićevu graničarskom porijeklu te redovničkoj pripadnosti. Nadalje se spominju njegove crkvene službe te kako je umirovljen kao lektor teologije i *exkonzultor* Provincije, a kao osoba od povjerenja boravio je tri godine u Svetoj Zemlji. Naglašava se Leakovićeva visoka starost koja je u vremenu kad je živio vjerojatno bila ne tako česta pojava.

U nastavku navedene knjige Šafařík donosi i naslove Leakovićevih djela koji se nalaze u poglavlju *Glaubenslehre*. Oni glase:

Ive Bernardina Leakovicha Kratak odgovor sverhu razdjeljenja istocne i zapadne cerkve. U Osiku 1802. 8°. 58. str. (Šafařík 1865: 226)

Govorenja za sve nedilje godishnje na sluxbu pripovidaocâ i na korist slishaocâ sastavita po Otcu Fra Bernardinu Leakovichu reda s. O. Franc. etc. U Osikusl ovima Iv. Mart. Divalt. 1795. 4°. 263. str.

Nauk od poglavutih stvari kerstjansko-katolicsanskih, po O. Fra Bernardinu Leakovichu reda s. Franc. U Budimu slovima kr. Skupnouce 1798. 8°. X S. Vorr., 490 S. Text, 10 Bl. Inhaltsanz. und Errata. Das Buch enthält Predigten, 40 an der Zahl.

Govorenja za svecsane dneve Boxje, B. D. Marie i Svetih, s nikima priloxitima porad poboxnoga obicsaja, po O. Fra Bernardinu Leakovichu. U Osiku slovima Iv. M. Divald. 1802. 8°. 404 str. (Šafařík 1865: 237-238)

O razlikama u podacima o Leakoviću kod Kukuljevića Sakcinskog i Šafaříka, Čorkalo kaže:

U navođenju bibliografskih jedinica Šafařík je potpuniji od Kukuljevića. Citira cijeli tekst naslovne stranice sa svim podacima o dotičnom izdanju (broj stranica teksta, predgovora, format, izdavača i ostalo). Što se tiče četvrte knjige Kratak odgovor svrhu razdiljenja istočne i zapadne crkve, prethodna dva, inače vrlo meritorna autora – Kukuljević i Šafařík unose zabunu. Kukuljević donosi puni naslov a godinu tiskanja stavlja pod upitnik, tj. ne zna je, dok Šafařík ima godinu tiskanja (1802)! ali autora naziva Ivo Bernardin Leaković. Kako to ime "Ivo" ne susrećemo više ni u jednom dokumentu ili zapisu o njemu, ostaje zagonetno gdje je Šafařík došao do njega. (Čorkalo 1991: 362)

Zanimljivo je da se za četvrtu Leakovićevu knjigu saznaje tek 1860. godine kod Kukuljevića Sakcinskog (*Kratak odgovor svrhu razdiljenja iztočne i zapadne crkve, upravit po prijatelju zapadskomu k priatelju iztočnomu*), a istoj knjizi (*Kratak odgovor sverhu razdjeljenja istocne i*

zapadne cerkve) pet godina kasnije autorstvo se pripisuje *Ivi Bernardinu Leakoviću* te ga se ne stavlja uz Bernardina Leakovića i ostala njegova tri djela (226. pa tek 237. i 238. str.!) što može, ali i ne mora dovesti u sumnju autorstvo u to djelo.

Šafařikovim spomenom o Leakoviću 1865. godine započinje period njegova zanemarivanja u književnopovijesnim pregledima, a taj trend još uvijek traje. To je još 1991. godine primijetila Čorkalo kada kaže:

Iako su ga tako uvaženi književni historičari kao što su Kukuljević i Šafarik uzimali u obzir kao književnika i navodili njegova djela, ipak se Bernardinu Leakoviću u drugoj polovici XIX. stoljeća i kroz cijelo XX. stoljeće gubi svaki trag u književnim historijama i pregledima književnosti, a pogotovo ga ne razmatra književna kritika. On je sve do sedamdesetih godina našeg vijeka zaboravljen za sve svjetovne autore. Tako da ga ne spominje ni Šurmin, ni Vodnik, ni Forko, ni Bogdanović, ni Ježić, ni Kombol, ni Barac, ni toliki noviji historičari. Čak ni svestrani Tomo Matić u kojega se uvijek možemo pouzdati kad se bavimo slavonskom književnošću, ne bavi se B. Leakovićem, pa čak ga i ne spominje. Međutim pisci bliski crkvi i crkvena štampa nisu ga zaboravili, što svjedoči da je uživao veliki ugled kao pisac pobožne literature. (Čorkalo 1991: 362)

Leakovića ne spominje ni Dubravko Jelčić u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti* iz 2004. godine no kao da proročki nagovještava kako bi se o njemu trebalo progovoriti. Iako ga ne spominje imenom i prezimenom Jelčić govori o Leakovićevu Osijeku 18. stoljeća kao važnom kulturnom i književnom središtu *zahvaljujući ponajprije djelovanju franjevacu*. To književno značenje je, kako on kaže pribavila i *franjevačka tiskara, koju je kupio Ivan Martin Diwald, u kojoj se tiskaju djela ne samo spomenutih (Pavišević, Lanosović, Velikanović i Katančić, op. A. L.) nego i brojnih drugih pisaca, primjerice Kanižlića, Stojanovića, Tomikovića...* (Jelčić 2004: 127). Navedeno trotočje kao da nudi iza Tomikovića i ime njegova savjetnika – Bernardina Leakovića koji je također u Diwaldovoj tiskari dao tiskati svoja djela što je samo poticaj da se o njemu konačno progovori u književnopovijesnim pregledima.

Što se pak tiče leksikografske građe o Bernardinu Leakoviću, situacija je drugačija. U leksikonima se tako počinje pojavljivati tek zadnjih godina. Prvu zabilježenu biografsku crticu pronašao sam u *Leksikonu srijemskih pisaca* objavljenom 1995. godine u djelu *Antologija srijemskih pisaca / Hrvatska riječ u Srijemu*. Njega su priredili Mato Batorović, Brane Crlenjak, Dubravko Horvatić i Juraj Lončarević, a o Leakoviću stoji zapisano:

Leaković, Bernardin (*Bošnjaci*, 13. X. 1741 – *Šarengrad*, 8. I. 1815). Krsnim imenom Toma, studirao na franjevačkim učilištima u Radni i Iloku, gdje je djelovao u službi propovjednika. Zatim je proveo pet godina u Palestini: bio je gvardijan u Betlehemu i vijećnik kustodije u Jeruzalemu. Po povratku je niz godina bio župnik u Šarengradu. Pisao nabožna djela i propovijedi na hrvatskom i latinskom jeziku. Djela: *Govorenja za sve nedilje godišnje*, Osijek, 1795; *Nauk od poglavitih stvari kerstjansko-katoličanskih*, Budim 1798; *Govorenja za svečane dnevne Božje, B. D. Marije i svetih*, Osijek, 1802; *Kratak odgovor svrhu razdiljenja iztočne i zapadne crkve upravit po prijatelju zapadskom k prijatelju iztočnomu*, Osijek, 1802; *Sacra peregrinatio per s. Crucis viam ad montem Calvariae duodecim diversis praxibus illustrata*, Budim, 1804. (*Antologija srijemskih pisaca/Hrvatska riječ u Srijemu* 1995: 224)

Autor ove biografske natuknice pogriješio je u datumu Leakovićeve rođenja pa se tako nije radilo o listopadu već prosincu 1741. godine. Crtica donosi novost, a to je točan datum Leakovićeve smrti – 8. siječnja 1815. Sznaje se i o mjestu Leakovićeve studija, a to su bili Radna i Ilok gdje je obnašao službu propovjednika. Boravak od pet godina u Svetoj Zemlji poklapa se s Jakošićevim podacima, ali ne i s podacima Čevapovića i Šafařika koji drže da je tamo boravio tri godine. Spominje se da je Leaković obnašao službu vijećnika kustodije u Jeruzalemu za razliku od Jakošića koji kaže da je bio *diskretus* Svete Zemlje u Jeruzalemu. Nadalje se potvrđuje podatak njegova boravka u Šarengradu i pisanje nabožnih djela. Novost je što autor natuknice navodi kako je Leaković pisao i na latinskome jeziku pa se uz poznata četiri djela na materinskom jeziku navodi i djelo *Sacra peregrinatio per s. Crucis viam ad montem Calvariae duodecim diversis praxibus illustrata* izdano u Budimu 1804. godine.

U navedenoj knjizi osim Leakovićeavih biobibliografskih podataka nalazi se i izvadak iz njegova djela *Govorenja za svečane dneve Božje*, točnije propovijed koja nosi naslov *Govorenje za dan prinišenja prilike B. D. Marije Sotinske*. (*Antologija srijemskih pisaca / Hrvatska riječ u Srijemu* 1995: 30). Uz tekst je po prvi put, koliko mi je poznato, objavljena i naslovnica spomenute knjige iz 1802. godine.

Leaković se u leksikonima nadalje pojavljuje 2010. te 2013. godine. Tako je 2010. godine u izdanju Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža i Vijeća franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine objavljen *Hrvatski franjevački biografski leksikon*. On bilježi životopise hrvatskih franjevaca pa tako i fra Bernardina Leakovića. Crticu o njemu potpisuje Franjo Emanuel Hoško, a piše sljedeće:

*Leaković, Bernardin, pisac (Bošnjaci, 13. XII. 1741 – Šarengrad, 8. I. 1815). U Provinciju sv. Ivana Kapistrana stupio je 1759. i zatim studirao filozofiju 1761-64. u Požegi u Michaela Schreineru te teologiju 1764-66. u Petrovaradinu i 1764-66. u Osijeku. Položio je ispit za profesora filozofije i predavao na učilištu u Iloku 1770-73. Završivši profesorsku službu, ostao je u Iloku kao odgojitelj studenata i propovjednik. God. 1785. vratio se iz Svete zemlje, gdje je boravio pet godina i obavljao dužnosti gvardijana u Betlehemu i tajnika Kustodije u Jeruzalemu. Tri desetljeća proveo je u Šarengradu obavljajući dužnost župnika 1785-1815, a povremeno i zamjenika samostanskoga starješine 1797-1800. te savjetnika provincijala 1809-12. Uz hrv. jezik dobro je govorio talijanski i služio se njemačkim; vjerojatno se koristio literaturom na tim jezicima u sastavljanju svojih dviju homiletskih knjiga i katekizma. U knjižnici franj. samostana u Budimu nalazi se rukopis njegova homiletskoga spisa *Govorenja za sve nedilje*. Podatci o Leakovićevu životu i djelu nalaze se u arhivu franj. samostana u Budimu (*Tabula religiosorum*, 1766, 1773, 1785, 1788, 1790, 1799) i Arhivu Hrvatske franjevačke provincije u Zagrebu (*Protocolum conventus Petrovaradini*, 233). (Hrvatski franjevački biografski leksikon 2010: 332-333)*

Iz biografske natuknice se saznaje vrijeme i mjesto Leakovićeva studiranja. Tako je filozofiju studirao u Požegi, a teologiju u Petrovaradinu i Osijeku – sve u razdoblju od 1761. do 1766. godine. Nakon položenoga ispita za profesora filozofije predavao je na iločkom učilištu od 1770. do 1773. godine da bi tamo kasnije i ostao, ali kao odgojitelj studenata i propovjednik. Navodi se kako je 1785. došao iz Svete Zemlje gdje je boravio pet godina što znači kako je tamo otišao oko 1780. godine. Podaci o službama poklapaju se s leksikonom iz 1995. godine, samo što se umjesto *vijećnika kustodije* navodi kako je bio *tajnik Kustodije*. Hoško navodi kako je trideset godina, od 1785. do 1815. obavljao dužnost šarengradskog župnika uz dužnosti zamjenika samostanskog starješine te savjetnika provincijala. Navodi se i njegovo dobro poznavanje talijanskoga i njemačkog jezika, a Hoško drži kako se koristio i literaturom na tim jezicima u sastavljanju svojih knjiga propovijedi te katekizma. Novost u natuknici je svakako spomen njegova rukopisnog spisa *Govorenja za sve nedilje* koji se čuva u knjižnici franjevačkoga samostana u Budimu te arhivski dokumenti koji se nalaze u arhivu franjevačkog samostana u Budimu i Arhivu Hrvatske franjevačke provincije u Zagrebu.

Hoško navodi i Leakovićeva djela no za razliku od gore spomenutoga leksikona iz 1995. godine ne navodi *Kratak odgovor svrhu razdiljenja iztočne i zapadne crkve upravit po prijatelju zapadskom k prijatelju iztočnomu* iz 1802. godine, dok navodi ona iz 1795., 1798., 1802. (*Govorenja za svečane dneve Božje...*) i 1804. godine. Zanimljivo je da i Hoško ovdje potvrđuje

moguću sumnju u Leakovićevu autorstvo spomenute knjige. Na koncu crtice donosi literaturu o Leakoviću, a tekst je popraćen naslovnicom njegova *Nauka* iz 1798. godine. (*Hrvatski franjevački biografski leksikon* 2010: 332-333)

Najnoviji leksikonski zapis o Leakoviću je iz 2013. godine iz *Hrvatskoga biografskoga leksikona*. Njegov autor je također spomenuti Franjo Emanuel Hoško. Od novijih podataka spominje kako je Leaković od 1780. godine bio u Svetoj Zemlji te izričito spominje kako je napisao dvije homiletske knjige iz 1795. i 1802., katekizam iz 1798. te knjižicu o putu u Svetu Zemlju iz 1804. godine. Uz spomenuti rukopisni spis (*Govorenja za sve nedilje godišnje*) u leksikonu iz 2010. godine Hoško navodi kako se u knjižnici franjevačkog samostana u Budimu čuva i Leakovićev tzv. odgojni rukopis *Textus s. Scripturae Novi et Veteris Foederis ad vitia castiganda et virtutes implantandas utiles* što je svakako novost u usporedbi s prijašnjim biografskim natuknicama. U popisu tiskanih djela na koncu životopisa Hoško spominje četiri spomenuta djela, a izostavlja kao 2010. godine *Kratak odgovor* proširujući popis literature o Leakoviću. (*Hrvatski biografski leksikon* 2013: 596-597)

4. BERNARDIN LEAKOVIĆ KAO PREDMET ZNANSTVENOGA I STRUČNOGA ISTRAŽIVANJA

Leakoviću su znanstveni krugovi počeli posvećivati veću pozornost zadnjih godina, ali je još uvijek interes za proučavanje njegova lika i djela izrazito minoran pa ne čudi što je i dalje nepoznat hrvatskoj javnosti.

Koliko mi je poznato prvakinja u istraživanju Leakovića bila je dr. Katica Čorkalo. Njezin rad *Bibliografska građa o fra Bernardinu Leakoviću i značenje njegovih djela u hrvatskoj književnosti* objavljen 1991. godine u zborniku radova Petog znanstvenog sabora Slavonije i Baranje držim prvijencem sustavnijeg istraživanja Leakovićeve lika i djela.

Evo što ona kaže u uvodu navedenoga rada:

U svojem vremenu je Bernardin Leaković zacijelo bio književna pojava, a u naše vrijeme zaslužuje da bude barem književnopovijesno ime u prošlosti ovih naših prostora. Nažalost, tom se imenu u najvećem broju književnih povijesti i književnih pregleda od sredine XIX. stoljeća izgubio svaki trag.

Činjenica je da B. Leaković ne pripada velikanima i najvećima u duhovnom i kreativnom korpusu epohe, jer takvi ne dopuštaju da budu preskočeni ili izbrisani. Takove se mora imenovati i citirati, pa makar i s negativno nabijenim konotacijama. Iako, dakle, sam po sebi skromna književna figura, B. Leaković ipak ne zaslužuje da bude prešućivan kao da nije stvaralački ni postojao, ili da bude zamijenjen, bolje rečeno, pobrkan s glasovitijim svojim subratom, franjevcem iz Jastrebarskog i skoro stoljeće i pol starijim Rafaelom Levakovićem, poznatim glagoljaškim piscem.

Stoga ovaj rad, bez pretenzija da otkrije neko izuzetno blago naše književne baštine, ide za tim da osvjetli i sistematizira izvore koji spominju ličnost i djelo Bernardina Leakovića koji je na razmeđu dvaju stoljeća, od 1795. do 1802. godine, dakle, u rasponu od samo sedam godina izdao četiri knjige koje po tisku i opremi mogu biti ponos svake knjižnice.

Tako bi ovaj plodni pisac i za svoje vrijeme vrlo obrazovan čovjek dobio određeno mjesto u panorami književnohistorijskih pojava i imena. Jer ne treba smetnuti s uma da je to čovjek koji je rođen tu kod nas u susjedstvu (u Bošnjacima) i najveći dio života proveo opet tu u našoj blizini (u Šaregradu) te napokon zaslužuje da bude varoliziran prema vrijednosti svoga doprinosa u relacijama slavonske i hrvatske pismenosti i literature onoga doba.

Zapravo, temeljit uvid u građu i izvore svjedoči da je Leaković bio zanimljiviji bibliografima nego književnim historičarima, pa se njegove knjige navode kao bibliografske jedinice i u starijim i u novijim bibliografskim izdanjima. To se s punim pravom odnosi na zapise njegovih suvremenika, koji u duhu onog vremena imaju biografsko-bibliografski karakter, zatim na bibliografije iz XIX. stoljeća čiji su autori u bibliografskom opisu Leakovićevih knjiga precizni i iscrpni kao i na najnovije bibliografske izvore koji s obzirom na specijaliziranost izdanja citiraju samo poneko od četiri djela našeg pisca. (Čorkalo 1991: 359-360)

U nastavku Čorkalo donosi biobibliografske izvore i građu, a na koncu govori o smislu i vrijednosti Leakovićevih djela. Čorkalo o Leakoviću piše i u svojoj knjizi *Slavonica*, objavljenoj 1993. godine, a rad je gotovo u cijelosti identičan onome iz 1991. godine. (Čorkalo 1993: 39-58)

Izuzetno su vrijedna i dva rada objavljena u pogovoru pretiska Leakovićeve knjige iz 1998. godine. To su radovi Mate Batorovića (*Životopis o Bernardina Leakovića*) i Franje Emanuela Hoška (*Leakovićeve propovijedi u duhu obnovnog katoličanstva*).

Batorović tako donosi dotad nepoznate podatke iz Arhiva i Knjižnice Franjevačkog samostana u Šarengradu, a na kraju rada navodi literaturu o Leakoviću dajući tako smjerokaz budućim istraživačima. Hoško pak pažnju posvećuje samom Leakovićevu katekizmu iz 1798. godine, a o sadržaju toga rada više će riječi biti u nastavku. (Batorović, Hoško: 1998: III-XXXII)

Leaković se spominje u još nekim Hoškovim radovima. Tako sam pronašao da ga kroz jednu ili više rečenica spominje u svojim knjigama: *Negdašnji hrvatski katekizmi* (1985.), *Euzebije Fermendžin – crkveni upravnik i povjesnik* (1997.) te *Grga Čevapović – osporavatelj ranog liberalizma* (2011.). Hoško ga vjerojatno spominje i u drugim radovima do kojih nisam mogao doći, a gdje se primarno bavi djelovanjem hrvatskih franjevaca u prošlosti.

U drugoj navedenoj knjizi Leaković se spominje na tri mjesta. Prvi put kad razjašnjava nedoumicu između autorstva Rafaela Levakovića i Bernardina Leakovića (Hoško 1997: 240), zatim kad naglašava kako je Marijan Jaić 1830. godine autor podatka o Bernardinu Leakoviću (Hoško 1997: 245) te kad između ostalog govori o Leakoviću kao pripadniku osječkoga kulturnog kruga te Fermendžinovim podacima o autorstvu Leakovićevih knjiga (Hoško 1997: 259-260).

U posljednoj navedenoj knjizi Hoško spominje Leakovića kod sastanka članova provincijskog upravnog vijeća 1810. godine gdje piše:

Najvjerojatnije nije završio vizitaciju (provincijal Aleksandar Tomiković, op. A. L.), kad je 20. travnja 1810. sazvaio na sastanak članove provincijskog upravnog vijeća; bili su prisutni bivši provincijali Spath, Lanosović i Schneider te savjetnici Leopold Kallinger i Bernardin Leaković sa zadaćom da prosude što je u tom vremenu najprikladnije za opsluživanje Pravila sv. Franje. (Hoško 2011: 158).

Nove i dotad neobjavljene podatke o Leakoviću donosi Vinko Juzbašić u članku *Prilozi za biografiju fra Bernardina Leakovića* objavljenom 2001. godine u časopisu *Marulić* gdje donosi neke činjenice nepoznate već spomenutim autorima poput zapisa iz Franjevačkog samostana u Slavonskome Brodu i dr. (Juzbašić 2001: 1191-1193)

Leaković je zastupljen u knjizi Helene Sablić-Tomić i Gorana Rema *Slavonski tekst hrvatske književnosti* iz 2003. godine. Pod poglavljem *Grad i tekst/Osamnaesto stoljeće/Ilok i Vukovar* autori uz ostale pisce navode i Bernardina Leakovića donoseći tako njegovu kratku biografiju citirajući Matu Batorovića, dok o karakteristikama djela konzultiraju Katicu Čorkalo. Tekst je potkrijepljen naslovnicom Leakovićeve katekizma iz 1798. godine, a na koncu knjige dan je i Leakovićev leksikonski prikaz. (Sablić-Tomić 2003: 59-61, 112, 138, 526-527)

Pažnju na Leakovićev jezični izričaj posebno je posvetila Vlasta Rišner radom *Nauk i Govorena – katekizam i propovijed Bernardina Leakovića između književnoga i narodnog jezika* koji je objavljen 2006. godine u zborniku radova *Dani Julija Benešića*. U uvodu se piše o Leakoviću u književnopovijesnoj literaturi, a u nastavku se govori o jezičnim obilježjima njegovih dviju knjiga. (Rišner 2006: 167-176)

Opsežan rad na temu Leakovićevih propovijedi napisao je Tomislav Filić, a glasi *Marijanske propovijedi fra Bernardina Leakovića*. Rad je izdan u zborniku *Alma Refugii Mater – Aljmaška majka od utočišta* 2007. godine. u izdanju Kršćanske sadašnjosti i Hrvatskoga mariološkoga instituta. U početome dijelu dana je biografija i bibliografija Bernardina Leakovića da bi autor u središnjem dijelu govorio o marijanskim propovijedima podijeljenim u sljedeća poglavlja: *Govorenje na dan očistenja B. D. Marie, Govorenje na blagovištenje B. D. Marie, Govorenje na dan prinješnja prilike D. Marie Sotinske, Govorenje na dan uznešenja B. D. Marie, Govorenje na dan porođenja B. D. Marie, Govorenje na dan prislavnoga imena Marie te Govorenje na dan neoskvernjenoga začetja B. D. Marie* uz zaključak na kraju rada. (Filić 2007: 343-368)

U svojoj knjizi *Franjevačko spisateljstvo na hrvatskome jeziku* iz 2008. godine Ivo Pranjković jedan dio posvećuje i Bernardinu Leakoviću. Pozornost posvećuje nekim osobitostima u jeziku njegovih djela, a posebnu katekizmu iz 1798. godine. (Pranjković 2008: 105-108)

Koliko mi je poznato do 2015. godine dvoje je studenata obranilo diplomski rad na temu Bernardina Leakovića. Prva je bila Josipa Hrehorović koja je uz mentorstvo doc. dr. Andrije Šuljka 2001. godine obranila rad s naslovom *Fra Bernardin Toma Leaković* na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu Teologija u Đakovu. (<http://www.laudato.hr/Tko-je-ovdje/Profili/Josipa-Hrehorovic.aspx>). Drugi je bio Krunoslav Perković koji je uz mentorstvo Ivana Karlića 2011. godine obranio rad s naslovom "*Nauk od poglavitih stvari kerstjansko-katolicsanskih*" fra Bernardina Leakovića. *Povijesni kontekst Katekizma i trojstveni izričaj u njemu* na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. (<https://bib.irb.hr/prikazi-rad?&rad=628706>)

Leakovića nije zaboravio njegov zavičaj! Od osamdesetih godina 20. stoljeća Leakovića spominju mjesni i regionalni listovi kao i zavičajnici u svojim tekstovima. Pregledavajući tako tisak vezan ponajprije uz Bernardinove rodne Bošnjake, Županju, Osijek itd. došao sam do brojke od preko dvadeset članaka u kojima su Leakoviću posvećeni cjeloviti tekstovi, ali i par rečenica.

Mjesto gdje mu je dana najveća pažnja jest *List župe Bošnjaci – Ovdje smo* koji je kontinuirano izlazio od 1993. do 2014. godine. Osim u njemu, o Leakoviću se pisalo u sljedećim listovima, zbornicima i zavičajnim čitankama, a naslovi se nalaze u popisu literature: *Đakovački vezovi* (1987.), *Ovdje smo – Izbor literarno-znanstvenih radova svećenika pastoralnih djelatnika u župi Bošnjaci od 1789 – 1989.* (1989.), *Županjski zbornik* (1992.), *Ovdje smo* (1993. – 2004.), *Županjski vijenac* (1994.), *Bečki perivoj – zavičajna čitanka* (2000.), *Bošnjački list* (2003. – 2006.) te *Pastoralni listić* (2011.).

5. SPISATELJSKI RAD

Osim redovničkoga poziva te služba koje je imao u franjevačkome redu Leakovićeve život obilježen je napose spisateljskim radom. To potvrđuju dokumenti iz njegova vremena, ali i kasniji biografi koji su uz životopis redovito spominjali i njegova djela. Danas se još uvijek ne zna točan broj Leakovićeve objavljenih, a posebice neobjavljenih djela i rukopisa. Književna povijest malo je pažnje posvećivala istraživanju Leakovićeve pisane riječi pa godine neistraživanja rezultiraju nepotpunim podacima u svezi njegova rada kao nabožnoga pisca na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće.

5. 1. Leakovićeve knjige i rukopisi

U pogovoru reprint izdanja Leakovićeve *Nauka* iz 1998. godine Mato Batorović donosi popis Leakovićeve djela. Popis sadrži šest knjiga gdje je dan njihov puni naslov kako slijedi:

1. Govorenja za sve nedilje godishnje na sluxbu pripovidaocah, a na korist slishaocah: sastavita po otcu fra Bernardinu Leakovich, Reda S. Otca France-shka. Serafinskoga, Derxave S. Ivana Kapistrana. Sluxbeniku Xupe Sharengradske. Utishtena u Osiku, Gradu pervostolnomu Kraljevstva Slavonie, Slovima Ivana Martina Divalt, Slobodnoga Cesaro-Kraljevskoga slovo-sloxnika. Godine MDCCXCV. (1795.).

2. Nauk od poglavutih stvari Kerstjansko - katolicsanskih, po o. fra Bernardinu Leakovich, Reda S. Francishka, Derxave S. Ivana Kapistrana, shtiocu bogoslovice, i xupe sharengradske sluxitelju iztomacsit, i z,dopushtenjem stareshinah, a s,troshkom dobrocsinilacah, na svitlost izdat. U Budimu Slovima Kraljevske Skupno-ucsnice. Godine MDCCXCVIII: (1798.).

3. Govorenja za svecsane dneve Boxje, B.D. Marie, i svetih, s'nikima priloxitima porad poboxnoga obicsaja po o. fra, Bernardinu Leakovich, Reda S. Francishka, Derxave S. Ivana Kapistrana, Shtiocu bogoslovice, pripovidaocu, i xupe Sharengradske sluxitelju sastavita: i z'dopushtenjem stershinah, a s'troshkom dobrocsinilacah na svitlost izdata. U Osiku, Slovima Gosp. Ivana Martina Divalt, Slobodnoga Cesaro-Kraljevskoga slovo-sloxnika. God. MDCCCII. (1802).

4. *Kratak odgovor sverhu razdiljenja istocnsne i zapadne cerkve, upravit po priatelju zapadskomu k' priatelju istocsnomu, i z'dopushtenjem stareshinah na svitlost izdat. U Ossiku, slovima gosp. Ivana Martina Divalt, slobodnoga cesaro-kraljevskoga slovosloxnika. God. MDCCCII. (1802.).*

5. *Sacra peregrinatio per sanctam Crucis Viam ad Montem Calvariae: duodecim diversis praxibus illustrata, et religiosis praesertim accommodata. A quodam Provinciae Johanneo-Capistranae Sacerdote. Budae, Tipis Regiae Universitatis pestanae. 1804.*

6. *Textus s. Scripturae N. et V. Foederis ad vitia castiganda et virtutes implatandas utiles. /L ? a. ?/ (Batorović, 1998: IX-X)*

Ispod naslova prve knjige stoji kako Emanuel Hoško navodi da se u budimskome franjevačkom samostanu čuva rukopis navedene knjige, a knjižnica osječčkoga franjevačkog samostana također čuva rukopis toga djela. (Batorović 1998: IX)

Prema ovome popisu značilo bi da je Leaković objavio svojih šest knjiga. Njih četiri su pisane na materinskome jeziku, dok su druge dvije na latinskom. Prve tri knjige su potpisane, a ostale nisu. Prva je izdana 1795., druga 1798., treća i četvrta 1802. te peta 1804. godine dok se posljednjoj ne zna godina izdanja.

Osim objavljenih knjiga u istom pogovoru prikazan je i popis Leakovićevih rukopisa koji se čuvaju u Arhivu Franjevačkoga samostana u Šaregradu. To su sljedeći rukopisi koji do 1998. godine još nisu bili zabilježeni, a sastavio ih je Mato Batorović:

1. *Tractatus Secundus. De Actibus humanis Eorumque Rta interna et externa. Manducente Rdo Patre Fre Ioanne Velikanovich Lectore Genli. a Brodio. Atque hac die 20. Aprilis Anni 1765. hunc Tractatum Essekini ad S. Crucem – inchoante. Fr. Bernardinus Leakovich, Auditor ejusdem. /Str. 480 uvezano u knjigu./*

2. *Scientia rerum a materia abstractarum seu Metaphysica Usibus Scholasticis Acommda. atque In utilitatem Discipulorum congesta. Praelegente Pre Bernardino Leak. Regul. Obser. Proviae S. Ioan. a Cap. Phiae Proffessore actuali. In Contu nostro S. Ioannis a Capistrano, A die 23 Mensis Julii Anno Dni 1771. Illokini. /Str. 120 u 10 svešćića./*

3. *Indagatrix naturae id est Scientia Physica quam In Coenobio Sti Ioannis a Capistrano Illokini P. Fr Bernardinus Leakovich Lector Phiae, Alumnis Ordinis Seraphici Clara brevique Methodo hac die 1. Aprilis. Anno Incarnata Sapientia Milesimo Septingesimo Septuagesimo secundo (1772.) proponit. /Rukopis nažalost nije cjelovit, sačuvana su prva tri svešćića po 12 str./*

4. *Logica disputatrix, seu exercitationes in universam Logica.*

Na rukopisu nije naveden autor, datum i mjesto nastanka. Rukopis nije cjelovit. Sačuvani su svešćići 1, 4, 5 i 6. na kojemu piše *Finis*. Djelo bi malo (imalo op. A. L.) 72 str. budući su svešćići od 12 strana. Rukopis pripisujemo o. Leakoviću jer na svakoj stranici postoji znak - sigla, koji on piše i na autoriziranim rukopisima.

5. Rukopis predavanja bez naslova, te nije ustanovljen predmet. Pripisujem ga o. Leakoviću prema znakovima na stranicama. Sačuvan 2., 3. i 4. svešćić, koji je kraj. Djelo bi imao (imalo op. A. L.) 48 str. (Batorović 1998: XI-XII)

Batorović je u samostanskoj knjižnici u Šarengradu pronašao i nekoliko teoloških i filozofskih knjiga kojima se služio Leaković, a na to ga je uputio njegov autograf. Radi se o knjigama koje su u spomenutom pogovoru prikazane kako slijedi:

1. *Francisco Jacquier. Institutiones philosophiae ad studia theologica... Tomus VI. Venetiis MDCCLXIV. (1764). /P. Bernardini Leakovich/.*

2. *P. F. Fortunati a Brixia. Philosophia sensum mechanica methodice tractata... Tomus I. Physices generalis. Venetiis, MDCCLVI. (1756). /Ad simplicem usum Patris Laurentii Bracsuljevich Lectoris Philosophiae comparatus Ao 762. Nunc vero Fr. P. Philippi Medarich (sve precrtano) Tandem Fr, Bernardini Leakovich./*

3. *P. F. Fortunati a Brixia. Philosophia mentis methodice tractata... Tomus I. Logicam continens. Brixiae. MDCCIL (1749.) /P. Laurentii Bracsuljevich, Ord. Min. Obstiae. Nunc Fr. P. Philippi Medarich, ejusdem Ordinis. (sve precrtano) Pris Bernardini Leakovich. (Batorović 1998: VII-VIII)*

Batorović kaže, citirajući Hoška, kako je Leaković uz materinski jezik dobro govorio talijanski te se služio njemačkim jezikom koristeći se literaturom na tim jezicima, ali i na latinskom jeziku. (Batorović 1998: VIII). Zadnju tvrdnju opravdavaju i navedene knjige, odnosno Leakovićev potpis na njima. Kakvog su sadržaja te knjige i za koje ih je prigode on koristio pokazat će daljnja istraživanja.

O stanju u istraživačkim pothvatima Leakovićevih djela Batorović je 1998. godine zapisao:

Propovjedničke i nabožno poučne knjige o. Bernardina Leakovića, iako su u svoje vrijeme bili korisni priručnici, ostaše zaboravljeni u samostanskim i župnim knjižnicama. Manjka ocjena tih djela od stručnjaka iz te struke. Treba analizirati jezik u djelima Leakovića, kako bi se odredio njegov izraz prema drugim autorima toga vremena. (Batorović 1998: XII)

Da ne ostanu zaboravljene u knjižnicama, 2008. godine Vatroslav Frkin i Miljenko Holzleitner objavili su knjigu *Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda 1495. – 1850*. U knjizi su popisane knjige koje čuvaju samostanske knjižnice navedene provincije pa tako i one Bernardina Leakovića. Vrijedno je što je kod svake od njih zapisan i njezin tehnički izgled uz mjesta gdje su pohranjene.

Tako se *Govorenja za sve nedilje godishnje* (v8⁰ /8/ + 263 + /9/ str.) čuvaju u franjevačkim knjižnicama u Cerniku, Karlovcu, Kloštru Ivaniću, Osijeku, Slavnskome Brodu, Šarengradu, Trsatu i Vukovaru, *Govorenja za svecsane dneve Boxje, B. D. Marie i svetih* (8⁰ /6/ + 404 + /2/ str.) u Cerniku, Krapini, Našicama, Požegi, Slavnskome Brodu, Šarengradu i Zagrebu, *Nauk od poglavutih stvari kerstjansko-katolicsanskih* (8⁰ X + 11-490 + /19/ str.) u Cerniku, Iloku, Kloštru Ivaniću, Koprivnici, Našicama, Osijeku, Požegi, Slavnskome Brodu, Šarengradu, Trsatu, Vukovaru i Zagrebu te *Sacra peregrinatio per sanctam Crucis Viam ad Montem Calvariae* (m8⁰ 103 str.) u Iloku, Krapini, Našicama, Osijeku, Slavnskome Brodu, Šarengradu i Vukovaru. (Frkin, Holzleitner 2008: 278-279)

Koliko mi je poznato jedan primjerak Leakovićeve knjige nalazi se i u njegovim rodnim Bošnjacima. Tako je mjesni općinski list 2006. godine objavio sljedeću obavijest:

Općina Bošnjaci otkupila je od jednog zagrebačkog antikvara knjigu našega fra Bernardina Tome Leakovića tiskanu koncem 18. stoljeća. Primjer je ovo, kako se unatoč teškim materijalnim prilikama, brinemo o našoj bogatoj kulturnoj baštini. (Juzbašić 2006: 19)

Briga o kulturnoj baštini pokazala se na djelu i 1998. godine kad je u izdanju Franjevačkog samostana i župe Šarengrad te Muzeja grada Iloka objavljen faksimilni pretisak Leakovićeve *Nauka* iz 1798. godine – upravo na 200. godišnjicu tiskanja same knjige. Tako je u nakladi od 1000 primjeraka ova Leakovićeve knjiga ponovno ugledala svjetlo dana, a obogaćena je i pogovorom koji potpisuju fra Franjo Emanuel Hoško i Mato Batorović.

Izdavanje pretiska popratio je na koncu i mjesni župni list riječima:

Danas su javnosti izneseni novi prilozi bio i bibliografiji Bernardina Tome Leakovića, kao i predstavljeno reprint izdanje knjige "Nauk od poglavitih stvari..." Sačuvani i na svjetlo dana izneseni novi dokazi o našem sinu, čine nas ponosnim i dičnim. (Volf 1998: 11)

5. 2. Nauk od poglavitih stvari kršćansko-katoličkih

Jedno od dosad najbolje proučenih Leakovićeve djela svakako je katekizam iz 1798. godine. Tomu je doprinijelo i spomenuto izdanje iz 1998. godine pa istraživači više nisu primorani vrijeme provoditi u knjižnicama gdje se čuvaju originalna izdanja te knjige.

Puni naziv ove Leakovićeve knjige jest Nauk od poglavitih stvari Kerstjansko - katolicsanskih, po o. fra. Bernardinu Leakovich, Reda S. Francishka, Derxave S. Ivana Kapistrana, shtiocu bogoslovice, i xupe sharengradske sluxitelju iztomacsit, i z,dopushtenjem stareshinah, a s,troshkom doborcsinilacah, na svitlost izdat. U Budimu Slovima Kraljevske Skupno-ucsnice. Godine MDCCXCVIII.

Kao što je već spomenuto izdanja se te knjige čuvaju u samostanskim knjižnicama u Cerniku, Iloku, Kloštru Ivaniću, Koprivnici, Našicama, Osijeku, Požegi, Slavonskome Brodu, Šaregradu, Trsatu, Vukovaru i Zagrebu. (8⁰ X + 11-490 + /19/ str.)

Evo što je o toj Leakovićevoj knjizi 1991. godine zabilježila Katica Čorkalo:

1798. godine izdao je Leaković u Budimu drugu knjigu Nauk od poglavitih stvari kršćansko-katoličkih. U Prid-govoru autor obrazlaže svrhu i dužnosti čovjeka na zemlji dajući tako uvodom notu učenosti svojem djelu za razliku od prethodnog u kojem nije imao takvih ambicija. U pet segmenata objedinjenih oko tematike vjerovanja, sakramenata, božjih i crkvenih zapovijedi, te u dodatku o dobru i zlu, omiljenoj temi kršćanskih pisaca, Leaković je dosljedno vjeran teološkoj misli i moralistici; postulatima katolicizma što izričito i potpisuje na kraju knjige u Ispovidi kada kaže da je spreman sve napisano zbrisati i uništiti, ako se išta protivi istini katoličkoj. Uostalom, Leaković je vjeran sluga crkve i poštovalac njenih autoriteta, te nikada ne propušta naglasiti da je svoje knjige "s dopuštenjem starješina" izdao.

I ova je knjiga napisana u formi "govorenja" – propovijedi za one prilike kada se ne tumači evanđelje. Pisac je ovom djelu pridavao veći značaj nego prvom; propovijedi su opširne pa preporučuje da se u crkvenoj praksi razlome na dva dijela. U pogovoru Dobro-voljni štioče!

kaže da ju je "s velikom pomnjom izradio". Pretendira na širu čitalačku publiku pa knjigu namjenjuje propovjednicima, ali i svima koji znaju čitati, "našemu iliričkomu puku". Svjestan je da ima dosta knjiga takve vrste, tj. katekizama, ali ih nema odviše "kakono ni drugih u ilirički, a navlastito u naš slavonski jezik". Zato se i prihvatio ovog posla, da naši ljudi mogu na svom jeziku čitati ono što i stranci u svom. Knjiga je "u slaganju slova i ričih, po običaju slavonskomu sastavita" s malim razlikama prema onima koje su u Slavoniji tiskane.

Međutim, sasvim osebujne, buduće preporoditeljske idejne horizonte otvara autorovo obrazlaganje da knjiga nije namijenjena samo Slavoncima nego svim zemljama "istoga iliričkoga jezika". U svim tim krajevima lako će se knjigom služiti. Neobičnije riječi treba samo zamijeniti svojima, kao što i mi njihove riječi "po našem običaju izgovaramo".

Na samom kraju pogovora saznajemo da je knjiga napisana u Šaregradu, a autor obećava čitaocu "još jedno lipo Dilo", dakle, treću svoju knjiga koju će i objaviti 1802. godine. (Čorkalo 1991: 368-369)

O katekizmu je govorio i Franjo Emanuel Hoško u pogovoru pretiska 1998. godine. Pod naslovom *Leakovićeve katehetske propovijedi u duhu obnovnog katoličanstva* po prvi put je opsežnije progovorio o tome Leakovićevu djelu.

Evo što on kaže:

Bilo je to vrijeme koje nazivamo "prosvijećenim", kad je u europskoj misli prevladavalo prosvjetiteljstvo s naglašenim racionalističkim povjerenjem u čovjeka i njegovu veličinu. Leaković poznaje i tu misao i prihvaća je kao pristupnicu čitatelju svoje knjige, odnosno slušatelju svojih propovijedi. Stoga "pridgovoru" svog Nauka, koje je zapravo u propovijedima ispisan katolički katekizam, daje naslov "Od bivstva čovičjega i svrhe njegove". Predgovornom porukom potvrđuje i odobrava samosvijest čovjeka o vlastitom ljudskom dostojanstvu i prvenstvu pred svim drugim bićima na Zemlji. Naravno, ne zaustavlja se na hvalopojci čovjekovoj veličini, već ukazuje da čovjeka njegovo dostojanstvo obvezuje na cjelovitu samospoznaju i na odgovornost za osobno i opće ostvarenje spoznaje o vlastitom smislu. Ubrzo zaključuje da je čovjekova veličina izraz sličnosti s Bogom, a njegove tri osobite vlastitosti – pamet, razum i volja – ukazuju da je sličan Bogu koji je "trostruk u kipovih", tj. u tri božanske osobe: Otac, Sin i Duh Sveti. Upravo je Bog "poslidnja čovičja svrha".

Tako nakon antropološki zacrtanog uvoda u "pridgovoru" Leaković nastavlja u Nauku razmišljati teološki i zaključuje da će čovjek ostvariti svoj smisao bude li slijedio zakon saveza,

koji mu Bog ukazuje put do tog cilja; taj zakon naziva lijepom imenom "svetovez" (str. VII). U duhu vremena naglašava da je taj zakon dvostruk: "zakon naravni i zakon objaviti"; ovaj drugi "upravlja čovika na ona, koja ne može s razumom svojim... dokučiti, nego samom virom, od Boga dato, može virovati i dilovati porad dostojanstva Božjega". Čovjek, dakle, "razumom naravnim može dokučiti... što je dužan činiti prama Bogu, prama sebi i prama iskrnjemu", ali jedino "zakon objaviti može čovika spašena učiniti, da uvik srićan i blažen bude" (str. VII-IX.) Leaković tako obrazlaže svoju odluku "poglavite stvari Nauka katočanskoga (katoličanskoga, op. A. L.) skupiti i prikazati" koje sadrži "objaviti zakon", kako bi čovjek "mogao Boga u istini štovati, njemu podobno služiti i najposli Istoga dostignuti" (str. X) (Hoško 1998: XXIII-XXV)

Hoško ovim dijelom obilježava Leakovića kao pisca u ulozi prosvjetitelja koji čovjeku pokušava pomoći pri samospoznaji u zajedništvu s Bogom te nastavlja:

Leaković u "pridgovoru" Nauka izričito napominje da je svoj katekizam priredio "po upravi Rimskog Nauka (to je Catechismus Romanus)". U pogovoru svoje knjige Leaković ponovno naglašava da je slijedio Nauk Rimski, zatim odluke Tridentskog crkvenog sabora (1545-1563), biblijska tumačenja Tirina i talijansko djelo Il Missionario Parochiale. Upozorava čitatelja da je proširio krug pisaca kojima se koristio u priređivanju svojih katehetskih propovijedi, jer napominje: "Pitao sam svete oce i naučne bogoslovce i na svijetu ovih hum i dokončanje, kakono na pouzdani temelj vas posao moj naslanjao sam, kako eto u dnu listovah ove knjige često možeš viditi, gdi sam pobiližio s čijim sam se ričima služio i moja govorenja potvrđivao" (str. 490).

Leaković vjerno slijedi u svom Nauku raspored i sadržaj Rimskog katekizma pa najprije razlaže Vjerovanje, zatim objašnjava crkveno učenje o sakramentima i Božjim zapovijedima, a u četvrtom dijelu govori o molitvi tumačeći Očenaš. Na istom mjestu napominje da takav raspored predstavlja odgovor na "tri najveće i sverhunaravne kriposti..., to jest: na Viru, Ufanje i Ljubav". Tumačenje Vjerovanja utvrđuje (utvrđuje, op. A. L.) krepost vjere, krepost ufanja ima potvrdu u razlaganju o molitvi, dok krepost ljubavi traži prihvata Božjih zapovijedi i drugih uredbi koje donosi crkveni zakon (str. X). U prvom govoru Leaković objašnjava važnost katekizma i u njemu vidi osnovno pomagalo kršćanskog naviještanja (str. 11-18). U drugom govoru razlaže što je vjera, koji je njezin sadržaj i kako valja vjerovati (str. 19-26). Dvanaest članaka Apostolskog vjerovanja tumači u dvanaest sljedećih govora (27-147). U drugom dijelu Nauka Leaković tumači sakramente Crkve u osam govora (148-258); govoru o sakramentu ženidbe pridodaje kršćansko učenje od "od zajednoga pribivanja muža i žene" (252-258). Treći dio Leakovićevog katekizma sadrži jedanaest govora o Božjim i crkvenim zapovijedima (259-

394); prvim govorom uvodi u kršćanski moral; devetu i desetu Božju zapovijed tumači u jednom govoru, a isto tako i pet crkvenih zapovijedi (383-394). Četvrti dio Nauka je najkraći (395-449); sadrži jedan govor općenito o molitvi, drugi o Očenašu, treći o Zdravomariji; četvrti govor je "od molitve pametljive", tj. o meditativnoj molitvi. Svom katekizmu Leaković pridaje i "nadometak od zla i dobra" (450-486) koji sadrži dva govora: prvi je o sedam glavnih grijeha, dok drugi razlaže moralne kreposti. (Hoško 1998: XXV-XXVII)

O Leakoviću se prema navedenom tekstu može govoriti kao o osobi koja poštuje vjerske autoritete te ih ispituje za savjete, a sve u svrhu boljeg informiranja svojih čitatelja. Hoško nadalje kaže:

Ustrojstvo Leakovićevih katehetskih propovijedi je jedinstveno: u uvodu svakog govora jasno naznačuje o čemu želi govoriti i razlaže temeljne spoznaje koje su neophodne za razumijevanje najavljenog sadržaja propovijedi; zatim najavljuje sam sadržaj propovijedi koji redovito dijeli u tri dijela. U prvom dijelu tumači katekizamskom jednostavnošću i jasnoćom učenje Crkve o najavljenoj poruci; drugi i treći dio propovijedi otkrivaju propovjednički stav pisca jer u drugom redovito nastoji predobiti slušatelje i čitatelje da s povjerenjem prihvate izloženi sadržaj, a u trećem dijelu daje upute kako će ponuđeno učenje provesti u djelo. Leaković je napustio barokno crkveno govorništvo i u njegovim propovijedima nema opisa neobičnih i neuvjerljivih čudesnih događanja, a ni pretjerane blagorječitosti. Naprotiv, propovijedi su jasne, postavke obrazložene, a uvjerljivost poruke gradi daleko više na toj jasnoći i obrazloženju nego pozivanjem na ugled Crkve i nosilaca crkvene vlasti. Obrazlaganje sadržaja propovijedi, odnosno crkvenog naučavanja, Leaković najčeće usmjeruje antropološki pa nastoji uvjeriti slušatelje i čitatelje da je prihvat crkvenog učenja i vjernost tom učenju dobro upravo za same slušatelje i čitatelje. Takvim svojim pristupom razlaganju poruke Evanđelja, preoblikovane u katekizamsko učenje Crkve, Leaković pokazuje da je poznavao i poštovao propovjednička shvaćanja katoličkog prosvjetiteljstva, zapravo obnovnog katoličanstva, nadahnutog na području Habsburške monarhije kasnim jansenizmom i reformnim shvaćanjem Lodovica Muratorija. Nauk, naime, jasno pokazuje da je Leaković prihvatio i slijedio program obnovnog katoličanstva, jedne od dviju sastavnica jozefinizma, i zato je opravdano smatrati ga zastupnikom tog nastojanja oko obnove Crkve. On to prije svega vrlo jasno očituje svojim opredjeljenjem za razradu Rimskog katekizma, i to u vrijeme razmahalog jozefinizma kad je Austrijski katekizam izričit znak posvemašnjeg prihvaćanja cjelovitog jozefinizma. Bilo je to u godinama, kad mu je njegov izbor mogao donijeti i teškoće pri objavljivanju propovijedi tiskom jer je zaobišao Austrijski katekizam, službeni jozefinistički priručnik kršćanskog naviještanja onoga vremena.

Jozefinističke vlasti su, naime, izričito zahtijevale da na području Monarhije vjerska pouka djece i odraslih bude po tom katekizmu koji je bila propisala sama država. Naravno, za pouku odraslih vjernika ubrzo su nastale različite opširne razrade tog katekizma i katehetske propovijedi. Kako Leaković na naslovnoj stranici svoga Nauka ističe da ga je tiskao "z dopuštenjem starešina, a s troškom dobročiniteljah", time potvrđuje činjenicu da su crkvene i državne vlasti odobravale program obnovnog katoličanstva i stoga bile spremne tolerirati i upotrebu Rimskog katekizma, premda su tim dopuštenjem za tisak istodobno odobrile Leakovićevu udaljavanje od jozefinizma, ali ne i povratak u duhovni svijet baroknog kršćanstva. Ukazivanje na te oznake Leakovićevog Nauka i na okolnosti njegova nastanka objašnjavaju piščevu osobnu idejnu usmjerenost i omogućuju ispravno vrednovanje njegovog djela.

Valja napomenuti da Leaković u svom opredjeljenju za obnovno katoličanstvo nije bio osamljen. Pošao je putem koji je zacrtao Emerik Pavić tiskavši prijevod Gollovog katekizma i slijedio stope svog učitelja i prijatelja Ivana Velikanovića. Upravo Velikanovićev katekizam Uputjenja katlicsanska (1. svezak, Osijek 1787. i 2. svezak, Osijek 1788) je jedino na hrvatskom objavljeno djelo koje Leaković navodi u svom Nauku. Iste ideje obnovnog katoličanstva s njima trojicom je dijelio je i Marijan Lanosović. Njihovi objavljeni spisi, a osobito prijevog Svetoga pisma koje je kasnije priredio Matija Petar Katančić, označili su novim zamahom vjernički život i crkveno djelovanje na prijelazu iz 18. u 19. st. u Hrvatskoj i istodobno ostali trajni znak osobitog duhovnog ozračja koje je vladalo u franjevačkoj pokrajinskoj zajednici, Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga, kojoj su oni pripadali; ona se je tada prostirala u Slavoniji i Podunavlju.

Stoga pretisak Leakovićeva Nauka pruža uvid u stanje katoličkog naviještanja putem propovijedanja i katehetskog poučavanja, ali i ukazuje na obnovni zamah u životu Crkve među Hrvatima u razdoblju od kojega nas dijele dva stoljeća. Budući da je u to vrijeme Nauk bio plod i izraz osobitog onodobnog obnovnog zamaha u Crkvi i društvu, njegovo ponovno objavljivanje može biti poticaj na iskorake u životu Crkve koji vode njezinoj obnovi u naše vrijeme. (Hoško 1998: XVII-XXXII)

Hoško napose govori o katekizmima u svojoj knjizi *Negdašnji hrvatski katekizmi* koja je objavljena 1985. godine. Kad govori o Leakovićevu katekizmu stavlja ga u razdoblje katekizama drugog razdoblja potridentske obnove. Njegov katekizam stavlja pod poglavlje "Rimski katekizam" i priručnici katehetskih propovijedi. Navodi da je bilo više neuspjelih pokušaja u 16. i 17. stoljeću kod prijevoda Rimskoga katekizma pa je tek Josip Matović 1775. godine tiskao njegov cjelovit prijevod. U knjizi se navodi kako je na hrvatskom jeziku prvi put sažetak pružio

Emerik Pavić objavivši 1769. godine prijevod Austrijskoga katekizma Johanna Friedricha Golla (*Jezgra rimskoga pravovirnoga nauka kerstjanskoga*).

Takvi katekizmi bili su prije svega namijenjeni župnicima i propovjednicima *pa su redovito za njima posezali sastavljači katehetskih propovijedi*. Hoško ovdje spominje Filipa Lastrića koji sam kaže da je tumačenje Apostolskoga vjerovanja ovisno o Rimskom katekizmu. Za Leakovića pak kaže:

Potkraj 18. st. Bernardin Leaković objavio je opsežno tumačenje kršćanskog nauka "na način pridikah" u zbirci katehetskih propovijedi Nauk od poglavitih stvari krstjansko-katoličanskih (Budim, 1798.), a u sastavljanju se među ostalim djelima navlastito služio "knjigom od Nauka Rimskoga". (Hoško 1985: 173)

O pozivanju na Rimski katekizam Hoško navodi i *Dušu čuvajuće pohodjenje* Jerolima Lipovčića iz 1750. godine zatim *Pripovidanje nauka kršćanskoga* Jerolima Filipovića iz 1750., 1759. i 1765. godine, *Blago nauka karstjanskoga* Nikole Turlota u prijevodu franjevca Bonaventure Marcela iz 1770. godine te *Catechismo all' altare (Razgovori Petra Vanni...vrhu...nauka karstjanskoga)* Pietra Vannija u prijevodu Frana Vrinjanina iz 1831. godine. (Hoško 1985: 172-173)

5. 3. Leakovićev katekizam i *Katekizam Katoličke Crkve*

Katekizam koji Katolička Crkva koristi i drži službenim jest onaj iz 1992. godine potpisan od pape Ivana Pavla II. U čemu su sličnosti i razlike toga i Leakovićeva katekizma pokazat će daljnji prikaz proučavajući jedan odjeljak iz oba katekizma, a to je kršćanska molitva.

Dok se Leakovićev *Nauk* sastoji od *Prid-govora*, 14 govora bez uvodnoga naslova, *Nauka od svetih sakramenatah*, *Nauka od zapovidih Bojnih*, *Nauka od molitve* te *Nadometka, od zla, i dobra*, *Katekizam Katoličke Crkve* (dalje *KKC*) sastoji se od *Apostolske konstitucije "Fidei Depositum"*, *Proslova*, *Prvoga dijela – Vjerovanja*, *Drugog dijela – Slavlja kršćanskog otajstva*, *Trećeg dijela – Života u Kristu* te *Četvrtog dijela – Kršćanske molitve*.

Po naslovima iz sadržaja oba katekizma može se vidjeti da oba obrađuju molitvu kao posebnu kategoriju. U *Nauku* se o molitvi govori od 395. do 448. str., a u *KKC* od 621. do 698. str., odnosno u oba katekizma molitvi je posvećeno sadržajno najmanje prostora.

U *Nauku* se o molitvi govori kroz četiri govora – *Od Molitve u opcheni, Od Mollitve Gospodnje, Od Angeoskoga pozdravljenja te Mollitve pametljive*, a u *KKC* u dva odsjeka – *Molitvi u kršćanskom životu i Molitvi gospodnjoj "Očenašu"*.

Leaković će o molitvi reće sljedeće:

Mollitvabo jeft jedno neprocinito dobro i blago nashe kerstjansko; buduch dase shnjom priblixujemo ifstomu Bogu, i pushtjamose sh'njim u milloftivi, i dvorni razgovor, skoim, fadga za Stvoritelja, i najvechega Gospodara nashega izpovidamo, i njemu duxno poshtenje, i poklone pokazujemo; fadmu zafaljujemo na fviuh dobrocsinftvih njegovih, i opet profimo milloft, i pomoch njegovu u fvima nashima duhovnima, i tilesnima potribama, kojunam ifti Spafistelj s'velikim pouzdanjem obecha govorechi (...). (Leaković 1798: 395-396)

KKC pak u prvoj rečenici kad odgovara na početno pitanje *Što je molitva?* citira sv. Ivana Damaščanskoga pa kaže:

Molitva je uzdignuće duše k Bogu ili traženje primjerenih dobara od Boga. (*KKC* 1994: 625).

Oba katekizma se slažu kako je molitva približavanje odnosno uzdizanje vlastite duše k Bogu putem koje tražimo odnosno prosimo Božju milost. Leaković u prvom govorenju raspravlja općenito o molitvi. Tako će reći:

Trofstrukim nacsinom Mollitva moxefe razumiti: Jedan put razumiefe (a) za fvako dobro i sveto dillovanje. – Drughi put Mollitva uzimafe za pofalu, skojom Boga slavimo, i njemu na dobrocsinftvih zafaljujemo. – Trechi put uzimafe Mollitva za proshnju, kada koju poshtenu, i podobnu illiti pristojnu stvar od Boga ishtemo. Nishanemanje, Mollitva od fvake verfti u febi promotrita, jeft jedno Uzdugnuche pameti k'Bogu: koje biva, kadmuše fercem i dushom klanjamo, kadga falimo, illi kadmu za primita dobrocsinftva zafaljujemo, illi kad od njega pomoch profimo, i kad nas, i fva nasha njemu na poshtenje prikazujemo. (Leaković 1798: 397)

KKC govoreći o molitvi *U vrijeme Crkve* navodi nešto drugačije oblike: blagoslov i klanjanje, molitvu prošnje, zagovornu molitvu, zahvalnu molitvu te molitvu pohvale. Tako stoji:

2645 Budući da ga Bog blagoslivlje, čovjekovo srce može za uzvrat blagoslivljati onoga koji je izvor svakog blagoslova.

2646 Predmet prozborne molitve je oprostjenje, traženje Kraljevstva kao i svaka istinska potreba.

2647 Zagovorna molitva je prošnja u korist drugoga. Ne poznaju granica i proteže se i na neprijatelje.

2648 Svaka radost i trpljenje, svaki događaj i potreba mogu biti povod zahvaljivanja, koje, sudjelujući u Kristovu zahvaljivanju, mora ispuniti sav život: "U svemu zahvaljajte" (1 Sol 5, 18).

2649 Molitva pohvale, potpuno nesebična, usredotočuje se na Boga; ona ga slavi radi njega samoga, i, bez obzira na ono što on čini, slavi ga jer JEST. (KKC 1994: 642-646)

Leaković navodi i načine kako moliti pa će reći:

I. Nutarnjim: to jest, kada ne ricsjom, nego famom pametju, i fercem Boga illi falimo, i njemu fvaku slavu xelimo; illi kadmu zafaljujemo; illi kad od njega shtogod prosimo &c. I ovakva Mollitva zovese pametljiva, jerbose famim promishljanjem pameti dovershuje, od kojechu u fvomu mistu govoriti. – 2. Izvanskim nacsinom Boga falimo, njemu zafaljujemo &c. kada ricsjom izgovaramo, i kano tomacsimo onno poboxno, prama Bogu, nutarnje ganuche, skoim xelimo njega faliti &c. Ovakva pak Mollitva ismenujese ricsna, illiti glasna. (...) Na dilje, Mollitva ricsna, illiti glasovita razdiljujese u ocsitu, i pofobitu – Mollitva ocfita jest onna, kojase od Cerkve po Redovnicima cfini: takvesfu onne Mollitve, koje Redovnici fvaki dan illi u Cerkvi, illi i izvan Cerkve duxnisu izvershiti: illi kad Misnici Pofvetilishte Bogu u Missi prikazuju &c. Mollitva pofobita jest onna, koju tko fam po febi na poshtenje Boxje za febe, illi za drugoga csini: Na priliku, kad Krunicu, illi drughe poboxne Mollitve govori. (Leaković 1798: 397-398)

KKC govori o izražajima molitve pa navodi usmenu molitvu, razmatranje te unutaranju molitvu (kontemplaciju). Tako stoji:

2722 *Usmena molitva, zasnovana na jedinstvu tijela i duha u ljudskoj naravi, sjedinjuje tijelo s unutarnjom molitvom srca, po primjeru Krista koji se moli svom Ocu i koji učenike uči Očenaš.*

2723 *Razmatranje je molitveno traženje koje pokreće misli, maštu, osjećanje, želje. Cilj mu je vjerom usvojiti razmatrani sadržaj, u suočenju sa zbiljom vlastitog života.*

2724 *Unutarnja molitva jednostavni je izraz otjstva molitve. Ona je pogled vjere upravljen na Krista, oslušivanje Riječi Božje, šutljiva ljubav. Ona nas sjedinjuje s Kristovom molitvom u mjeri u kojoj nas čini dionicima njegova otajstva. (KKC 1994: 659-663)*

Oba katekizma tako potvrđuju sličnost nutarnjega odnosno izvanjskoga načina molitve odnosno usmene te razmatrane i unutarnje molitve.

Leaković u *Nauku* posebnu pažnju posvećuje molitvama *Očenaš* i *Zdravo Marijo* te tzv. Pametljivoj molitvi. *KKC* više govori o objavi molitve, molitvenoj predaji te životu molitve, ali poput *Nauka* veliki odjeljak posvećuje i Gospodnjoj molitvi. O *Očenašu* Leaković govori u jednom poglavlju dok *KKC* o njemu govori kroz tri članka i završnom doksologijom. Oba katekizma posebno tumače svaku od prošnji. Sažetak ovog usporednog prikaza katekizama pružaju nam sljedeći prilozi. Leaković će reći:

Alli, jerbofe fve ove Mollitve zaderxaju u onnoj, koju ifti Gospodin Isukerft sloxi i ucsini, kada ucsashe Aposhtole fvoje, i po njima nas fvekolike, kakofe imamo molliti, govorethi: (a) "Ovakochete molliti: Ocse nash, koi jefi na nebesih: fvetife ime tvoje. Pridi kraljevstvo tvoje. Budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji. Kruh nash fvakdanji daj nam danas. I odpusti nami dughe nashe, kako i mi odpushtamo duxnikom nashim. I ne uvedi nas u napast. Da izbavinas od zla. Amen." Odkud i zovefe ova Mollitva Gospodnja; jerboju ifti Gosp. Isukerft ucfini, i nami oftavi: (...) (Leaković 1798: 411)

KKC pak citira Matejevo evanđelje u suvremenom prijevodu uz zaključak:

*Oče naš, koji jesi na nebesima,
sveti se ime tvoje;
dođi kraljevstvo tvoje;
budi volja tvoja
kako na nebu tako i na zemlji.
Kruh naš svagdanji daj nam danas,
i otpusti nam duge naše,
kako i mi otpuštamo dužnicima našim,
i ne uvedi nas u napast,
nego izbavi nas od Zla.*

"Gospodnja je molitva doista sažetak svega Evanđelja". "Kad nam je Gospodin predao ovaj oblik molitve, dodao je: "Ištite i dat će vam se" (Lk 11,9). Svatko, dakle, može nebu upraviti različite molitve, ali uvijek započinjući s Gospodnjom molitvom, koja ostaje temeljna molitva". (KKC 1994: 673-674)

6. ZAKLJUČAK

Početa želja za sabiranjem pisane riječi o Leakoviću, vjerujem da se i ostvarila. Jaz od nekoliko desetaka godina kontinuiranog zanemarivanja ili neredovitog istraživanja Leakovićeve lika i djela stvaralo mi je problem jer za početak nisam imao neko opširnije djelo koje bi bilo temelj za daljnja istraživanja. Pokazalo se da su dokumenti i radovi do danas ostali zasebna ostvarenja te se još nitko nije uhvatio opširnije i sustavne analize Bernardina Leakovića. Problem nalazim još u 19. stoljeću kad je Leakoviću u književnopovijesnim pregledima posvećena minorna pažnja, a povjesničari književnosti 20. i 21. stoljeća taj su trend samo nastavili sustavnim prešućivanjem njegove pojavnosti. Zabrinjavajuća je činjenica što i njegovi rodni mještani ne pokazuju dovoljnu zainteresiranost za tako značajnu osobu iz njihove sredine, unatoč tome što mjesna osnovna škola i središnji trg nose njegovo ime.

Fra Bernardin Leaković neotkriven je biser ovoga podneblja koji žudi za daljnjim, sustavnim i kontinuiranim proučavanjem. Zanimljivost da je kroz kratko vremensko razdoblje izdao nekolicinu knjiga na materinskom i latinskom jeziku dovodi u pitanje činjenicu o kakvoj se to spisateljskoj upornosti radilo i zašto do danas te knjige kupe prašinu u samostanskim i drugim knjižnicama, a ne nalaze se pred rukama istraživača? Radom sam želio pokazati kako je kod pojedinaca bilo želje i volje za upoznavanjem Bernardina Leakovića te kako je konačno vrijeme da se o njemu, na 200. godišnjicu njegove smrti, konačno progovori. Leaković i danas može svojim tekstovima biti blizak svakome – od običnoga vjernika do znanstvenika pa tako ponovna valorizacija njegova lika i djela, kako kaže F. E. Hoško, može biti poticaj na iskorake u životu Crkve koji vode njezinoj obnovi u naše vrijeme, ali i obnovi kulturnoga i znanstvenoga ozračja u našoj sredini.

7. IZVORI I LITERATURA

1. "Osvrt na dosadašnje pastoralno djelovanje", 2011., u: *Pastoralni listić*, br. 1., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 2.
2. *Antologija srijemskih pisaca – Hrvatska riječ u Srijemu*, 1995., Ogranak Matice hrvatske Tovarnik, Zagreb.
3. Bačić, Antun, 1989., "Uvod", u: *Ovdje smo – Izbor literarno-znanstvenih radova svećenika pastoralnih djelatnika u župi Bošnjaci od 1789 – 1989.*, Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 3. – 4.
4. Bačić, Antun, 1993., "Još jednom", u: *Ovdje smo*, br. 1., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 1.
5. Bačić, Antun, 1994., "Samo pogled unatrag", u: *Županjski vijenac*, JP Hrvatski radio Županja, Županja, str. 103. – 104.
6. Ban, 1997., "Čuvati vrijedno", u: *Ovdje smo*, br. 4. – 5., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 10.
7. Batorović, Mato, 1998., "Životopis o. Bernardina Leakovića / Djela o. Bernardina Leakovića / Rukopisi o. Bernardina Leakovića u Arhivu Franjevačkog samostana u Šarengradu", pogovor u: Leaković, Bernardin, 1998., *Nauk od poglavitih stvari kršćansko-katoličkih*, Franjevački samostan i župa Šarengrad, Muzej grada Iloka, Šarengrad – Ilok, str. III. – XXII.
8. Čorkalo, Katica, 1991., "Bibliografska građa o fra Bernardinu Leakoviću i značenje njegovih djela u hrvatskoj književnosti", u: *Peti znanstveni sabor Slavonije i Baranje - zbornik radova*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb, Zavod za znanstveni rad Osijek, Osijek, str. 359. – 372.
9. Čorkalo, Katica, 1993., *Slavonica*, Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti: Centar za znanstveni rad Vinkovci, Vinkovci.
10. Ćosić, Ivica, 1987., "Crtice o B. Leakoviću", u: *Đakovački vezovi*, Odbor za publicitet putem vlastitih izdanja, Đakovo, str. 52.
11. Domaćinović, M., 1999., "Fra Bernardin Toma Leković u Bošnjacima", u: *Ovdje smo*, br. 10. – 12., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 5. – 7.
12. Filić, Tomislav, 2007., "Marijanske propovijedi fra Bernardina Leakovića", u: *Alma Refugii Mater – Aljmaška Majka od Utočišta: Aljmaško svetište i slavonski marijanski propovjednici 18. i 19. stoljeća*, Kršćanska sadašnjost, Hrvatski mariološki institut, Zagreb, str. 343. – 368.

13. Frkin, Vatroslav, Holzleitner, Miljenko, 2008., *Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda 1495. – 1850.*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb.
14. Galović, Marijan, 1989., "Bošnjaci u prošlosti i sadašnjosti", u: *Ovdje smo – Izbor literarno-znanstvenih radova svećenika pastoralnih djelatnika u župi Bošnjaci od 1789 – 1989.*, Rkt. župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 7. – 17.
15. Hoško, Franjo Emanuel, 1985., *Negdašnji hrvatski katekizmi*, Salezijanski provincijalat, Zagreb.
16. Hoško, Franjo Emanuel, 1997., *Euzebije Fermendžin – Crkveni upravnik i povjesnik*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb.
17. Hoško, Franjo Emanuel, 1998., "Leakovićeve katehetske propovijedi u duhu obnovnog katoličanstva", pogovor u: Leaković, Bernardin, 1998., *Nauk od poglavitih stvari kršćansko-katoličanskih*, Franjevački samostan i župa Šarengrad, Muzej grada Iloka, Šarengrad – Ilok, str. XXIII. – XXXII.
18. Hoško, Franjo Emanuel, 2011., *Grga Čevapović – Osporavatelj ranog liberalizma*, Salesiana d.o.o., Zagreb.
19. Hrehorović, Josipa, 1998., "Ponovno o Bernardinu", u: *Ovdje smo*, br. 9. – 12., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 12.
20. *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 8 Kr – Li, 2013., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.
21. *Hrvatski franjevački biografski leksikon*, 2010., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Zagreb.
22. Jakošić, Josip, 1899., *Scriptores Interamniae vel Pannoniae Saviae, nunc Slavoniae dictae, anno 1795. conscripti. Građa za povjest književnosti hrvatske – knjiga 2.*, urednik Milivoj Šrepel, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
23. Jelčić, Dubravko, 2004., *Povijest hrvatske književnosti*, Naklada Pavičić, Zagreb.
24. Juzbašić, Vinko, 1996., "Kapucin iz Bošnjaka", u: *Ovdje smo*, br. 8. – 9., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 7.
25. Juzbašić, Vinko, 1997., "Fra Bernardin (Toma) Leaković", u: *Ovdje smo*, br. 2. – 3., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 10. – 12.
26. Juzbašić, Vinko, 1999., "Nauk od poglavitih stvari...", u: *Ovdje smo*, br. 4. – 6., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 8.

27. Juzbašić, Vinko, 2000., "Najstarije bošnjačko pismo", u: *Ovdje smo*, br. 1., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, 7. – 8.
28. Juzbašić, Vinko, 2001., "Prilozi za biografiju fra Bernardina Tome Leakovića", u: *Marulić*, br. 6., Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb, str. 1191. – 1193.
29. Juzbašić, Vinko, 2003., "Bošnjački dvostoljetni uknjiženi trag", u: *Bošnjački list*, br. 3., Općina Bošnjaci, Bošnjaci, str. 14. – 16.
30. Juzbašić, Vinko, 2004., "Ulice naših suseljana", u: *Ovdje smo*, br. 1., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 14. – 15.
31. Juzbašić, Vinko, 2006., "Ukratko 5", u: *Bošnjački list*, br. 10., Općina Bošnjaci, Bošnjaci, str. 18. – 19.
32. *Katekizam Katoličke Crkve*, 1994., Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb.
33. *Krstenik 1717 – 1790*, Rimokatolički župni ured Bošnjaci (rukopis)
34. Kukuljević Sakcinski, Ivan, 1860., *Bibliografija hrvatska – Dio prvi*, Društvo za jugoslavensku povjesnicu i starine, Zagreb.
35. Leaković, Bernardin, 1798., *Nauk od poglavitih stvari kerstjansko – katolicsanskih*, Budim.
36. Lenić, Ivan, 1997., "Izrasli su između nas...", u: *Ovdje smo*, br. 6. – 7., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 15. – 19.
37. Maričić, Miro, 2000., "Bošnjaci se nadaleko znaju po hrvatstvu i po šlingeraju", u: *Bečki perivoj – zavičajna čitanka*, Grafika d.o.o. Osijek, Osijek, str. 5. – 10.
38. Pranjković, Ivo, 2008., *Franjevačko spisateljstvo na hrvatskome jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
39. Rišner, Vlasta, 2006., "Nauk i Govorena – katekizam i propovijed Bernardina Leakovića između književnoga i narodnog jezika", u: *Dani Julija Benešića – Zbornik radova II.*, Muzej grada Iloka, Ilok, str. 167. – 176.
40. Sablić-Tomić, Helena, Rem, Goran, 2003., *Slavonski tekst hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb.
41. Sršan, Stjepan, 1988., "Slavonski pisci (1795-1830)", u: *Revija*, br. 1., Ogranak Matice hrvatske Osijek, str. 81.
42. Sršan, Stjepan, 1993., *Osječki ljetopisi 1686. – 1945.*, Povijesni arhiv u Osijeku, Osijek.
43. Šafařík, Paul Jos., 1865., *Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur*, Verlag von Friedrich Tempsky, Prag.

44. Šarčević, Mirko, 1992., "Fra Bernardin Toma Leaković hrvatski književnik rođen je u Bošnjacima prije dva i pol stoljeća", u: *Županjski zbornik*, br. 10., Matica hrvatska Županja, Županja, str. 11. – 16.
45. Uredništvo o.s., 2001., "Jedna između nas – Josipa Hrehorović r. Domaćinović", u: *Ovdje smo*, br. 10. – 12., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 3. – 4.
46. Varoščić, Ivan, 1994., "Župe županjske Posavine", u: *Županjski vijenac*, JP Hrvatski radio Županja, Županja, str. 47. – 53.
47. Volf, Ana, 1998., "Izazov na suradnju", u: *Ovdje smo*, br. 9. – 12., Rimokatolički Župni ured Bošnjaci, Bošnjaci, str. 11.

Mrežni izvori:

<https://bib.irb.hr/prikazi-rad?&rad=628706> (Pristup ostvaren 14. lipnja 2015.)

<http://www.laudato.hr/Tko-je-ovdje/Profili/Josipa-Hrehorovic.aspx> (Pristup ostvaren 14. lipnja 2015.)

8. ŽIVOTOPIS

Rođen sam 30. svibnja 1991. u Vinkovcima. Stanujem u Bošnjacima (Vukovarsko-srijemska županija) gdje sam završio osnovnu školu. Kao gimnazijalac (Gimnazija Županja) maturirao sam 2010. Godine, a nakon toga sam upisao preddiplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Povijesti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Godine 2013. stekao sam zvanje sveučilišnoga prvostupnika. Tema mog završnoga rada bila je "Stanovništvo Slavonije krajem 17. i početkom 18. stoljeća". Iste sam godine upisao diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Povijesti na spomenutom fakultetu.